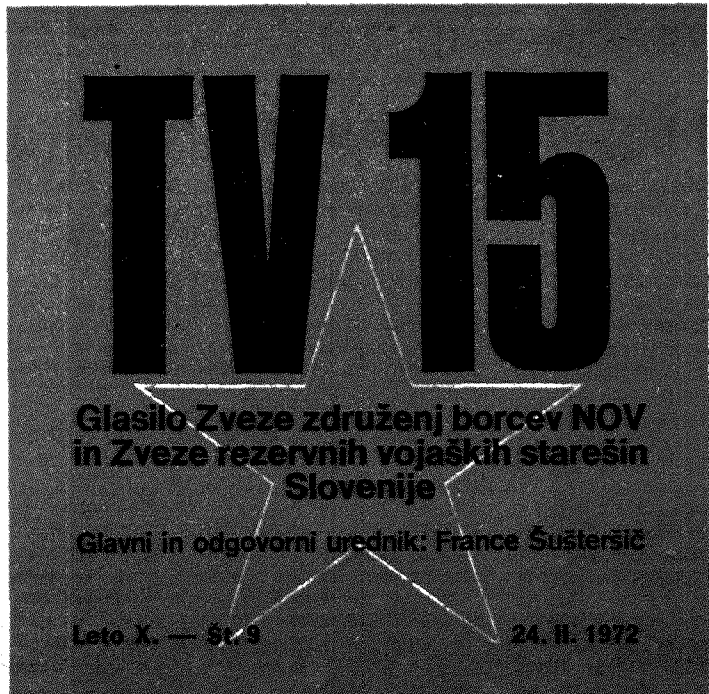

Spomenik Borisu Kidriču v Ljubljani. Dne 4. aprila letos bomo praznovali 60-letnico rojstva tega velikega revolucionarja (gl. objavo na 3. strani)

Pred Titovo osemdesetletnico

Dne 25. maja letos bomo praznovali osemdesetletnico tovariša Tita. O veličini tega dogodka pričajo že živahne priprave, ki so se začele spontano širom po Jugoslaviji. V zgodovini bi namreč težko našli osebnost, ki je lahko odločilno vplivala na razvoj dogodkov v svoji deželi ter tako žilavo vztrajala na položaju krmarja partije in države. Težko bi našli voditelja, čigar življenje in delo sta tako tesno povezana s težnjami in hotenji delovnih množic, da njegovo ime ni zgolj ime, temveč simbol. Tito pomeni novo Jugoslavijo, boj za mir in socialistični internacionalizem novega kova.

Zategadelj ni nič čudnega, če so v zadnjem času na številnih sestankih in zborovanjih predlagali, da bi moral tovariš Tito za svoje zasluge dobiti še enkrat najvišje jugoslovansko odlikovanje, red narodnega heroja. Predlog utemeljujejo s tem, da je prvi red narodnega heroja dobil za zasluge v vojni, drugega pa naj bi prejel za zasluge v povojnem času. V tej zvezi poudarjajo zlasti njegov odločilni vpliv na dogodke v letu 1948, njegovo odločnost in smelost akcije, njegovo tvornost pri uveljavitvi družbenega samoupravljanja ter tudi njegov konstruktivni poseg v dogajanje v zadnjem času, zlasti proti negativnim pojavom v minulem letu.

Ponekod predlagajo, da bi v ta namen ustanovili novo odlikovanje, red proletarske zvezde, kot najvišje jugoslovansko odlikovanje za zasluge v miru in vojni. Tovariš Tito naj bi ga sprejel prvi.

Najbolj razveseljivo pri vsem tem pa je, da predlagajo najvišje odlikovanje za tovariša Tita preprosti ljudje. To je dokaz njegove priljubljenosti, s kakršno se lahko ponašajo le redki državniki.

Vsekakor bo Titova osemdesetletnica velik dogodek v jugoslovanskem in mednarodnem merilu.

Za stanovanja borcev NOB gre

S POSVETOVANJA PREDSEDNIKOV OBČINSKIH ODBOROV ZZB NOV SLOVENIJE

Stanovanjska problematika udeležencev NOV v Sloveniji še vedno ni urejena. V letu 1968, ko so to zadevo začeli urejati na podlagi posebnih zakonskih določil in z njimi določenih denarnih prispevkov, so ugotovili 14.629 borcev in vojaških vojni invalidov, ki niso imeli stanovanj ali pa je bilo njihovo stanovanje neustrezno. Do konca leta 1971, dokler so veljala navedena zakonska določila, je bilo urejenih 11.163 stanovanjskih primerov udeležencev NOV. Ostalo jih je 3351, ki so še vedno v negotovosti. K tem je treba prišteti še 3740 naknadno ugotovljenih primerov.

To so dejstva, ki so terjala nadaljnjo akcijo za urejanje borčevskih stanovanjskih zadev. Zato je komisija za vprašanja borcev NOV ob vsestranski podpori republiškega odbora ZZB NOV Slovenije predlagala, naj bi priporočila skupščine v zvezi z ureditvijo stanovanjskih zadev udeležencev NOV dosledno uresničili. Skupščina je sklenila, da se sedaj veljavni zakonski sistem zbiranja sredstev za urejanje stanovanjske problematike udeležencev NOV uveljavi tudi v letu 1972.

V tej zvezi je bilo treba pripraviti predlog ključa za delitev po zakonu zbranih sredstev tako, da bo zagotovljena ureditev stanovanjskih zadev borcev NOV v tistih občinah, ki imajo realne potrebe, pa jim same ne morejo urediti brez pomoči republike. Da bi ta predlog pripravili in sprejeli, je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf sklical 17. februarja sestanek vseh predsednikov občinskih odborov ZZB NOV Slovenije.

Po uvodnem pojasnilu predsednika komisije za vprašanja borcev NOV Via-

da Černeta je stekla beseda o že uspešno urejenih stanovanjskih zadevah kakor tudi o nadaljnjih potrebah za dokončno ureditev stanovanjske problematike udeležencev NOB. Toda ob podarku, da tega ne bo mogoče še tako hitro doseči, so se v glavnem pogovorili, kako najučinkoviteje porabiti sredstva, ki bodo na voljo v letu 1972.

Po temeljiti in obširni razpravi in ob ugotovitvi, da je bistvo skupščinskega sklepa v tem, da se s sredstvi republike urejajo v glavnem tisti stanovanjski primeri borcev in vojaških vojni invalidov, ki živijo v ekonomsko šibkih občinah, ekonomsko močnejše občine pa naj stanovanjske zadeve udeležencev NOB urejajo z lastnimi sredstvi in anuitetami odobrenih posojil, je prišlo do izoblikovanja sklepa.

Sprejeti sklep temelji na predvidevanju, da bo za leto 1972 v skladu za urejanje borčevskih stanovanj zbranih približno 155 milijonov dinarjev, in se glasi:

»Glede na to, da je ostalo 3351 neresenih stanovanjskih primerov na podlagi popisa, se zagotavlja s predloženim predlogom odloka ureditev financiranja stanovanjskih vprašanj vsem, posebej pa vsaki občini v enakem znesku na en primer, kot je bil poprečno poračunjen za te namene na en primer do 31. 12. 1971. Skupni znesek za te primere je ocenjen na približno 123 milijonov 680 tisoč dinarjev.«

Ker pa je predvideno, da bo v letu 1972 zbranih 155 milijonov dinarjev, so zbrani predsedniki sklenili, da se presežek 30 milijonov 721 tisoč dinarjev razdeli kot enkratna pomoč 34 občinam, ki so jih v svojem sklepu posebej določili.

O MERILIH ZA PRIZNAVALNINE

Na sestanku zbrani predsedniki občinskih odborov ZZB NOV Slovenije so se nato pogovorili tudi o problematiki dodeljevanja občinskih priznavalnin. Znano je, da različne višine priznavalnin, ki jih dodeljujejo občinske skupščine, povzročajo mnoga negotovanja med borci. To je bilo posneti tudi iz ugotovitev na tem sestanku.

Razprava je pokazala, da so gorenjske občine že sporazumno uskladile priznavalnine, na drugi strani pa so bili navedeni primeri, ko v nekaterih občinah še vedno podeljujejo mesečne priznavalnine nižje od 100 dinarjev. Zato so prišli do izraza tudi stalno se ponavljajoči predlogi posameznih borcev, naj bi dodeljevanje priznavalnin prevzela republika.

Iz vse razprave je bilo posneti potrebo, da bi analizirali občinske odloke o priznavalninah in na tej podlagi izoblikovali osnutek pravilnikov za dodeljevanje priznavalnin po posameznih področjih in po enotnih merilih. Prizadeti občinski odbori ZZB NOV pa naj se med seboj dogovorijo, kateri od teh bo zbral in analiziral odloke ter sestavil osnutek pravilnika o vsem kar je s tem v zvezi.

Pred koncem sestanka so se pogovorili še op ripravah za občinske in republiško skupščino Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Sklenili so tudi, da bodo na skupščinah združenj sprožili akcijo zbiranja novih naročnikov na naše glasilo »TV 15«.

V. M.

VPRAŠANJE ZDRUŽENJEM BORCEV IN REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

- Kaj ste storili, da bi se »TV-15«, ki je vaše glasilo, še bolj razširil med prebivalstvo vašega kraja?
- Če se drugi listi širijo s pomočjo organizacij, katerih glasila so, se mora tudi naš!
- Ne pozabite na to na svojih letnih skupščinah!

besede in dejanja

»PRIZADETI« OBČANI

Na Dolenjskem so mi ondan povedali, da so v eni tamkajšnjih gospodarskih organizacij prodajali družbena stanovanja brez javne dražbe. »Nič posebnega,« hoste rekli, »takšnih prodaj je bilo v naši mili domovini veliko, pa zato še nihče nikomur ni skrivil lasu. Kaj je rekel delavski svet? Vrednost stanovanj, ki jo je ugotovil sodni cenilec, je pozneje znižal za tretjino, čeprav je cenilec ni upošteval stroškov za komunalno ureditev zemljišča. V enem primeru pa k ceni niti ni prišel vrednost centralne kurjave, ki jo je gospodarska organizacija vgradila v prodano stanovanje po uradni oceni, čeprav je sodni cenilec podjetje izrecno opozoril, da

centralna kurjava ni bila predmet cenitve. . .«

»Ze spet ti vodilni.« se hoste zdaj jezili, ne?

Nimate prav! V zaupni knjigi, ki obravnava ta primer, izrecno piše: »Prizadeti občani sicer niso vodilni ljudje, pač pa so dobro situirani (inženirji ipd.).«

Vse je torej jasno. Jasen ni le pojem »prizadeti«.

KOMUNIST, 18. II. 1972

VARČUJEJO KAR V PODJETJU

Ljudje iz lesnega industrijskega kombinata »Treska« v Skopju se niso zmedli, ko jim je banka že pred časom vzela 250 milijonov dinarjev, katere je podjetje uporabljalo kot obratna sredstva.

Na množičnem sestanku delovnega kolektiva so sprejeli predlog, da bo vsak zaposleni dal za obratna sredstva podjetja deset odstotkov svojih osebnih dohodkov. Tako se je zgodilo. Ljudje so dobivali za deset odstotkov manjše plače, vendar se je v letu dni nabralo v obratnih sredstvih 300 milijonov dinarjev, poslovnost kombinata pa je ostala na prejšnji višini.

Obresti, ki jih je prej pobirala banka, zdaj obračunavajo delavcem za njihove vloge.

TOVARIS, 14. II. 1972

ŽALOSTNO, TODA RESNIČNO

V januarju smo uvozili 300.000 ton kornu. Uvažamo 200 ton masla in dnevno 400.000 litrov mleka. Na pomlad je treba pričakovati pomanjkanje olja. To je samo nekaj naslovov iz časnikov v zadnjih dneh.

Hkrati pa zarašča plevel plodne doline Morave, Peka, Vardarja, Posavino in rodovitne kotline ob jadranski obali. Ni dovolj rok, da bi iz plodne zemlje pridobili pridelke. Mnogi vaški domovi so ostali zapuščeni. Na deset tisoče je drugih vaških domov, v katerih samujejo starci.

Okoli 400.000 jugoslovanskih kmetov je zapustilo zemljo in odšlo v tuje tovarne. VEČERNJE NOVOSTI, 16. II. 1972

RES »PRIMEREN« KRAJ!

Inštitut za kemijska raziskovanja iz Novega Sada je, kot piše kikindska »Komuna« organiziral seminar za poljedelce. To, da veste kje?

Na Svetem Štefanu! Praktični del pouka bodo najbrže opravili na velikih zemljiških kompleksih — v cvetličnih lončkih.

VEČERNJE NOVOSTI, 18. II. 1972

● Ameriški predsednik Nixon je prišel s posebnim letalom boeing 707 v Peking. Doslej ni še noben ameriški predsednik obiskal Kitajske. Nixon je dejal, da je njegovo potovanje na Kitajsko »pot miru« in da nima nobenih iluzij o tem, da se 20-letno sovražstvo lahko zbrše z enotedenskim pogovorom. Ponovil pa je besede kitajskega premiera Ču En Laja v zdravici njegovemu odposlancu Kissingerju: »Ameri-

Nixon in njegova Maoc Ce Tung in Ču En Laj
desna roka Kissin. En Laj
ger

ški narod je velik narod, kitajski narod je velik narod. Dejstvo, da je med njima prostrani ocean in velike razlike v filozofiji, ne sme preprečiti, da se najde skupna platforma.« Nixon je poudaril, da bodo med ZDA in Kitajsko razlike tudi v prihodnosti, toda dodal je, da »moramo najti pot, na kateri bomo živel s temi razlikami«.

● Na seji komisije ZIS za stike s tujino in državno varnost so obravnavali dosedanje izkušnje pri uresničevanju ustavnih dopolnil na področju zunanje politike. Seji je predsedoval Džemal Bijedić, udeležili pa so se je predsedniki republiških in pokrajinskih izvršnih svetov in nekateri drugi, ki so odgovorni za zunanjo politiko. Glede na potrebo po enotni zunanji politiki so se dogovorili o oblikah in obsegu usklajevanja zunanje političnih programov in akcij federacije, republik in pokrajin.

● Po podatkih službe družbenega knjigovodstva, ki jih je posredoval generalni direktor SDK Anton Polajnar so skupne neoporne obveznosti uporabnikov v gospodarstvu (ki so jih ti morali prijaviti do 15. novembra lani) znašale 7522 milijonov dinarjev, od tega 4072 milijonov dinarjev za investicije. Dospelo neoporne obveznosti proračunov družbenopolitičnih skupnosti, z organi uprave vred, so v okviru teh sredstev znašale 3313 milijonov dinarjev, od česar pride na zvezni proračun 126 milijonov, na republiške proračune 2421 in na pokrajinske ter občinske 766 milijonov dinarjev. Med drugim so dospelo neoporne obveznosti organizacij kulturne dejavnosti znašale 1249 milijonov, družbenih skladov 1006 milijonov, interesnih skupnosti 820 skladov izobraževanja in kulture 420 milijonov dinarjev.

● Predstavniki kmetijskega področja Jugoslavije so zahtevali, naj zvezna vlada prepove uvoz krompirja. V preteklih dveh letih smo namreč iz tujine uvozili 40.000 vagonov krompirja, za katerega smo plačali vsako leto nad 10 milijonov deviznih dinarjev. Krompir smo uvozili kljub temu, da je bilo domačega več kot preveč in ga je proizvajalcem vsako pomlad v skladiščih precej zgnilo.

● V Kairu je bil izreden kongres arabske socialistične unije, ki se ga je udeležilo 1700 delegatov. Na njem je predsednik egiptovske republike Anvar el Sadat izjavil, da bo odstopil, če bo začutil, da ljudstvo ne verjame svojim voditeljem. Obtožil je tudi ZDA, da so zamrzile misljo Gunnarja Jarringa, govoril je o poskusu da bi odvrli ameriška oporišča v Grčiji in odstranili Ma-

kariosa s Cipra. Znova je opozoril, da Egipt ne more dolgo ostati v položaju, ki ni niti vojna niti mir.

● Italija je po 34 dnevih vladne krize spet dobila vlado. Kriza pa se s tem še ni končala, ker mora krščanski demokratski kabinet na čelu z Andreottijem že prihodnji teden stopiti pred parlament, kjer bo po izglasovanju nezaupnici v parlamentu namreč dolžan dati ostavko predsedniku republike, ta bo pa teoretično lahko pooblastil novega mandatarja ter razpustil parlament, Andreottijevo vlado pa obdržal, ji torej dal mandat do prve seje novega parlamenta. To je 26. republikanska vlada Italije in 33. po padcu Mussolinijevega režima, hkrati pa tudi 11. enobarvna vlada v življenju italijanske republike.

● V sporočilu ameriškega poveljstva v Saigonu je rečeno, da je bombardiranje DR Vietnam nujno. Letala bombardirajo topniške postojanke severno od demilitariziranega pasu, da bi obvarovali Američane v Južnem Vietnamu ter preprečili premike topništva proti demilitarizirani coni.

● Indijska premierka Indira Gandhi je pozdravila začetek pogovorov z ZDA, prav tako pa tudi želi izboljšati odnose z LR Kitajsko. Poudarila je: poleg sporazuma o prijateljstvu in sodelovanju s Sovjetsko zvezo je indijska zunanja politika trdno zasnovana na načelih neuvrčenosti. S tem v zvezi je opozorila, da Indija ne razume neuvrčenosti kot razliko »neutrality«, marveč kot nepripadnje kateremukoli vojaškemu bloku.

● Med pakistansko-indijsko vojno so vojniki iz Vzhodnega Pakistana poslali v Zahodnem Pakistanu okoli 200.000 žensk, ki so postale po končani vojni pravi družbeni problem Bangladeša. Zdaj pa je tjakaj prišlo deset ameriških zdravnikov, ki bodo opravili množične posege abortusa. Dr. Harvey Karman, vodja zdravniške skupine, je dejal, da je razvil metodo, po kateri je moč splav opraviti v petnajstih minutah.

● Vse kaže, da gre stavka britanskih rudarjev h koncu. Posebna komisija je rudarjem britanskih premogovnikov ponudila precej višje mezde, skoraj tolikšne, kot so jih zahtevali. Po tem predlogu naj bi se mezde glede na vrsto dela povečale za štiri do šest funtov na teden. Rudarji so v začetku zahtevali, delodajalci pa so jim bili pripravljeni dati le tri funte. Stavka je pripeljala britansko gospodarstvo v nevarno krizo.

● Izstrelitev sovjetske avtomatske postaje Luna-20 je vzbudila veliko zanimanje znanstvenih krogov po vsem svetu. Domnevajo, da bo avtomatska postaja mehko pristala na mesečevi površini. Ni znano, če je ta avtomatska postaja opremljena tudi z robotom tipa lunohod.

● Antun Augustinčić je pripravil načrt za spomenik Matiji Gubcu v hrvaško-slovenskem kmečkemu uporu. Veliki projekt bodo uresničili na bregu Samci v Gornji Stubici v Hrvatskem Zagorju. Pred velikimi reliefi, na katerih bo Avgustinčić upodobil uporne kmete, fevdalce, kmečko naselje, gradove, bo stala pet in pol metra visoka figura Matije Gubca, voditelja upornih kmetov, ki so ga fevdalci usmrtili v Zagrebu po strahotnem mučenju. Spomenik namestijo postaviti ob 400-letnici velikega upora, ki je združil hrvatske in slovenske tlačane v skupnem boju.

nadaljujejo demonstracije z zahtevo, da neofašistične organizacije postavijo izven zakona.

Za sedež deželnega odbora ANPI je bil izbran Manfalciole (Tržič).

Obrambno ministrstvo Italije je dodelilo najvišje odlikovanje, zlato medaljo za hrabrost borcu Manfredu Mazzocchi iz Bologne, ki je padel v Rovtuh pri Logatcu 23. marca 1945.

Papirnati tiger v Pekingu

»Papirnati tiger«, slovita oznaka, ki jo je pred četrto stoletja nalepil predsednik Mao ameriškem imperializmu in ki je posledaj pogosto označevala ameriško vlado in njenega predsednika, je v ponedeljek dopoldne stopil na kitajsko tla, kjer ga je, sicer zadržano, vendar dovolj uglašeno vladno pozdravilo najvišje kitajsko vodstvo s premierom Ču En Lajem na čelu. Še istega dne je »papirnatemu tigru«, predsedniku Nixonu, segel v roke sam predsednik Mao: »zgodovinski trenutek«, so zapisali svetovni listi.

Toda koliko je v vsem tem resnično zgodovinskega in koliko samo del prečunanih potez, ki bodo šele kasneje, postopoma in ne brez vsakih muk, ustvarjale zgodovino?

Svetovno časopisje je napovedovalo obisk kot »dogodek desetletja« ali celo »dogodek stoletja«. Za zdaj drži samo to, da spremljamo v prvi vrsti »spektakel desetletja«, ki je po mnenju marsikoga že zasenčil prve človekove stopinje na Luni: množica novinarjev, ki kot čebelji roji spremljajo ameriškega predsednika, pošiljajo v eter velikansko količino vesti o vsakem Nixonovem koraku, pogledu, nasmehu, vsakem postanku (na Havajih, na otoku Guam, v Sanghaju) vsakem obisku (zgodovinskih znamenitost v Peking in okolici), o vsem, kar izreče ali kar stori.

To je ena plat zdajšnjega Nixonovega potovanja — tista ameriška plat, preračunana za domačo in svetovno javnost. Za domačo predvsem v tem smislu, da se Nixon ponuja Američanom kot najsposobnejši kandidat na predsedniških volitvah ob koncu tega leta, »človek velikih potez in dejanj«, ki bo znal razrešiti tako notranje in zunanje škrpice, v katerih se ZDA nahajajo (znotraj finančnih in gospodarskih problemov, na zunanji indokitajska vojna in druga svetovna žarišča napetosti, kjer imajo ZDA svoje prste vmes). Svetovni javnosti pa se Nixon ponuja kot »vel miru«, ki odhaja na veliko potovanje sprave med narodi in ki s tem pere z ameriških pleč vso krivdo za vnetljive svetovne probleme.

Tu je pa še druga, kitajska plat zdajšnjega prvega dogodka na naslovnih straneh svetovnih listov: odbiranje kitajskega zidu izoliranosti od ostalega

sveta, iskanje izdatne pomoči za hitrejši gospodarski razvoj 800-milijonske dežele in morebitno ustvarjanje zavezništva proti veliki, a ne preveč prijazni sosedini severu, Sovjetski zvezi.

Po četrto stoletja osamitve se je Kitajska začela čedalje bolj na stečaj odpirati svetu. Lani je zavzela svoje zakonito mesto v svetovni družini držav, s tem, ko je bila sprejeta v OZN. Letos se je začela pojavljati tudi v krogih tistih držav, ki si jemljejo največ pravic za krojenje svetovne politike: namesto ravnovesja dveh velesil, ZDA in SZ, se je pojavilo ravnovesje treh — in morda celo petih (če k prvima dvema in Kitajski prištejemo še Japonsko in združeno Zahodno Evropo desetih držav). Ali to pomeni, da je Kitajska že pozabila na tisto veliko načelo, ki ga je razglasila ob sprejemu v OZN, namreč, da si ne bo »nikoli prizadevala postati velika sila« in da bo »vedno podpirala enakopravnost vseh, malih in velikih narodov«?

Morda pa gre tudi pri tej drugi, kitajski plati, za preračunano potezo, namenjeno tako domači kot svetovni javnosti. Domača naj bi se tako sčasoma privadila na najrazličnejše sunke vetrov, ki bodo vdiral na kitajsko tla od zunaj in se tu mešali z drugačnimi domačimi vetrovi. Prav tako naj bi se domača javnost zavedla svoje prisotnosti na svetovnem prizorišču. In kar morda niti ni tako nepomembno: prišel je največji sovražnik (tako ga je dolga leta prikazovala kitajska propaganda), neoborožen, z željo, da se pogovori — in to za navadne ljudi pomeni, da je sovražnik slab, da je spregledal svojo nemoč in da mu je lahko izsiliti svoje pogoje. To pa je lahko tisti del kitajske poteze, preračunane za svetovno javnost: Kitajska je dovolj močna, vplivna in notranje trdna, da sprejema voditelja države, s katero nima diplomatskih odnosov.

Kakšnih daljnosežnih posledic tega obiska za zdaj še ni moč napovedati. Najbrž tudi ne gre samo za preračunane poteze. Vendar pa zgodovine ne ustvarjajo posamezni trenutki, ampak razvojni tokovi, ki zajemajo najširše struge svetovnih množic in ki se zlagoma, čez občasne vrtince in slapove, valijo naprej.

Vihar ob morski čeri

V zadnjem tednu ali dveh se je razpenil majhen vihar okrog na videz nepomembne morske čeri: neodvisnega otoka Cipra, kateremu je grška vlada postavila neke vrste ultimatum in mu zagrozila z vojaškim napadom, če ga ne bo izpolnil.

Razlog za ta ultimatum je naslednji: ciprski predsednik nadškof Makarios je za milijon funtov (iz ciprskih cerkvenih skladov) nakupil na Češkoslovaškem 3.350 kosov raznega orožja (avtomatičnih pušk, strojnic in nekaj topov), s katerim je nameraval oborožiti predsedniško gardo in se tako zavarovati pred ciprsko nacionalno gardo, ki so jo opremili, ji dali oficirje in jo še vedno nadzorujejo Grki.

Hkrati so s Cipra poročali, da se je na njem pojavil general Grivas, ki

VS AK TEDEN ENA...

»Petsto jurjev plače, šest tednov dopusta, vsak mesec službeno potovanje v inozemstvo... toda nobenega parkirnega prostora pred podjetjem — hm, bom še premislil.«

je začel zbirati okoli sebe desničarske sile z namenom, da bi uresničil »enosis«, združitve otoka z Grčijo. Po drugi strani je turška vlada zagrozila, da se bo vojaško vmešala, če bi bila v nevarnosti turška manjšina na otoku, in nekateri so začeli že ugibati o tem, ali se Grčija in Turčija na lanskem lizbonskem srečanju Severnoatlantskega pakta nista morda dogovorili za »dvojni enosis«: del otoka bi pripadel Turčiji, del pa Grčiji. Obe državi se pri tem sklicujeta na züriški in londonski sporazum izpred trinajstih let, ki da jima daje pravico vmešavati se v notranje zadeve neodvisne ciprske republike. Za kaj gre v tem sporazumu? Z njim je bila ciprska republika ustanovljena, Grčija, Turčija in Velika Britanija (ta ima še zdaj na otoku svoje oporišče) pa ji priznavajo in jamčijo njeno neodvisnost, ozemeljsko celovitost in varnost, imajo pa tudi pravico posredovati, da bi znova vzpostavila takšno stanje, kot je določeno v sporazumu.

Gre kajpada za zelo ohlapno določilo, ki si ga lahko ena ali druga država po svoje razlaga. To pa v tem času niti ni tako bistveno, kajti srž problema je nekje drugje: zakaj se je nad Ciprom zgnil vihar ravno v tem času in komu bi to lahko najbolj odgovarjalo?

Ni težko najti povezav z ustvarjanjem novih ameriških oporišč v grškem pristanišču Pireju, pa z zaostrovanjem na Bliznjem vzhodu, ki je streljal stran od Cipra in kjer bi Američani radi dosegli čimbolj učinkovito protitež proti sovjetski prisotnosti v arabskih državah. Mala, neodvisna ciprska republika je samo drobč v neki veliki igri Trska, s katero bi radi kurili pri večjem požaru. Kamenček s katerim bi radi zavrl kolese neodvisnih teženj številnih malih narodov po svetu...

Zaradi tega in na tudi zato, ker je nedaleč stran od nas v Vzhodnem Sredozemlju komar tudi mi snedamo, nam za ciprsko usodo ne sme biti vseeno.

KOMENTATOR

Iz glasila italijanskih partizanov

PATRIA INDIPENDENTE, glasilo Zveze italijanskih partizanov, objavlja v zadnji številki že drugi del seznama nasilnih dejanj, ki so jih zakrivil neofašisti v lanskem letu. Vse podatke je zbrala raziskovalna skupina pri Zgodovinskem centru šole »Rinascita« v Milanu. Podatke so dobili iz dnevnega tiska, služili pa bodo raznim političnim forumom in sodiščem.

Po vseh velikih italijanskih mestih se

Pokojnine tudi za kmete

Kaže, da bodo sedaj ostareli kmetje v Sloveniji le prišli do pokojnin. Te bodo v začetku sicer skromne, vendar lahko ugovorimo: začelo se je.

Izvršni svet skupščine SR Slovenije je namreč na svoji seji 31. januarja letos obravnaval predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov in ga nato poslal skupščini v obravnavo. Večletno razpravljanje o starostnem zavarovanju kmetov bo torej uspešno sklenjeno, ko bo ta zakon sprejet in uveljavljen.

V Sloveniji je le še 18 % kmečkega prebivalstva, na katerega se nanašajo določbe tega zakonskega predloga po katerem se uvaja in ureja obvezno starostno zavarovanje kmetov. V njem je določen minimalni krog upravičencev do minimalne pokojnine za starost. V kratkem članku je sicer nemogoče natančno seznaniti bralce, kaj vse je v tem predlogu predvideno, zato naj opozorimo le na nekatera pomembnejša določila.

Starostno zavarovanje kmetov se organizira in izvaja po načinu samoupravljanja kmetov zavarovancev v samoupravni interesni skupnosti. Kmetje kooperanti pa imajo pravico do izbire, da se zavarujejo v pokojninskem zavarovanju oseb v delovnem razmerju ali v starostnem zavarovanju kmetov po tem zakonu.

Za kmete borce je poleg pravice do starostne pokojnine predvidena tudi pravica do varstvenega dodatka.

Posameznim zasebnim kmečkim gospodarstvom pripada v okviru obveznega starostnega zavarovanja le ena pokojnina. Če pa pridobi kmet zavarovalec pravico do dveh ali več pokojnin, lahko uživa le eno, in sicer tisto, ki jo sam izbere.

V drugem delu je rečeno, da se pravica do starostne pokojnine zagotavlja osebam, ki so kmetje zavarovanci po tem zakonu, ter osebam, ki so z njimi izenačene. Zakonu takih oseb se zagotavlja pravica do družinske pokojnine (po smrti kmeta zavarovanca).

Pravico do starostne pokojnine pridobi zavarovalec, ki je star 65 let, kmet borce pa, ko je star 60. Starostna pokojnina znaša 250 dinarjev mesečno. Toda po določitih tega zakonskega predloga se ta znesek lahko zviša, če so na voljo potrebna finančna sredstva.

Zakonec lahko uveljavi pravico do družinske pokojnine, ko dopolni 65 let in če je bil ob smrti svojega zakonca kmeta zavarovanca, star 60 let. Znesek družinske pokojnine je enak znesku starostne pokojnine.

V poglavju financiranje je rečeno, da potrebna sredstva zagotavljajo kmetje zavarovanci in družbeno-politične skupnosti. Predvidena sta tudi višina prispevka in način njegovega določanja, pa tudi to, kaj krijejo družbeno-politične skupnosti s svojim prispevkom.

UGODNOSTI ZA KMETE-BORCE

Tretji del predloga zakon obravnava varstveni dodatek kmetov-borcev. Določilo o tem pravi:

»Kmet-borec pridobi pravico do varstvenega dodatka, ko pridobi pravico do starostne pokojnine po tem zakonu, če je socialno ogrožen po merilih, določenih v občinskih odlokih, po katerih so v letu 1971 občinske skupščine dodeljevale priznane kmetom-borcem.«

Pomembne so še prehodne in končne določbe, po katerih lahko od 1. 1. 1973

upravičenci uveljavijo pokojnino, če so stari 75 let, od 1. 1. 1974 tisti, ki so stari 70 let, od 1. 1. 1975 pa vsi drugi upravičenci.

Za kmete-borce je določeno, da tisti, ki so stari nad 60 let in ki so upravičeni do varstvenega dodatka po tem zakonu, lahko uveljavijo pravico do starostne pokojnine po 1. 1. 1973 ne glede na določila, ki veljajo za druge upravičence.

To bi bila zares samo glavna določila iz vsebine predlaganega zakona. Toda pomuditi se moramo ob določilu 7. člena, kjer je rečeno:

»Za kmeta-borca po tem zakonu se šteje kmet, ki je stopil v narodnoosvobodilni boj oziroma začel aktivno in organizirano delati v narodnoosvobodilnem boju pred 9. septembrom 1943 oziroma 13. oktobrom 1943 in mu je tak status borca priznan po predpisih o priznavanju statusa borca.«

Vsem nam je dobro znano, da uživajo pravice iz zakona o pokojninskem zavarovanju in po zakonu o borčevskem dodatku le tisti upokojeni oziroma zaposleni borci, ki imajo to priznано po predpisih o priznanju statusa borca. Tudi to vemo, da so z redkimi izjemami uveljavili to pravico vsi upokojeni borci in tisti, ki so še v delovnem razmerju, ker so po veljavnih zakonskih predpisih uživali določene pravice (borčevska pokojnina, borčevski dodatek, krajša delovna doba itd.). Toda za kmete borce vsega tega ni bilo in zato so le redki kmetje — udeleženci NOB uveljavili pravico do posebne dobe. Sedaj pa, ko jim predvideni zakon le nudi določene pravice, ni več mogoče uveljaviti posebne dobe.

BILO BI KRIVIČNO ...

Bilo bi vsekakor zelo krivično, če bi se s sprejetjem zakona o starostnem zavarovanju kmetov razlikala med kmeti borci na eni in upokojenimi ter zaposlenimi borci na drugi strani še povečala, namesto da bi se zmanjšala. Zato so v forumih organizacij borcev, kjerkoli so že razpravljali o predvidenem zakonu, naglašali, da bo to zadevo treba urediti že skupaj s sprejetjem zakona ali pa takoj po njegovi uveljavitvi.

Kmetom-borcem pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943, ki še nimajo pravice do posebne dobe, je treba na kakršenkoli način omogočiti, da bodo lahko deležni ugodnosti, ki so zanje predvidene v predlaganem zakonu.

Na to stvar ob sprejemanju zakona o starostnem zavarovanju kmetov še posebej opozarjamo. V. M.

Afriški borci za neodvisnost pri nas

Nedavno se je v naši državi mudil Amirkal Kabral, ustanovitelj in sedanjí glavni tajnik Afriške stranke neodvisnosti in predsednik vojnega sveta Gvineje Bisau, dežele ob zahodni afriški obali; ta dežela je sicer znana po svetu kot portugalska Gvineja. Amirkal Kabral s svojim spremstvom je bil gost zvezne konference SZDLJ.

Afriške borce za neodvisnost je sprejel Marjan Cvetkovič, predsednik zveznega odbora ZZZ NOVJ. Gostje in gostitelj so se pogovorili o svojih izkušnjah med bojem za neodvisnost. Afriški borci so poudarjali, da so zadnje izkušnje našega narodnoosvobodilnega boja izredno dragocene.

Gvineja Bisau je približno tako velika kot Belgija, ima pa komaj milijon prebivalcev; dežela je že pet stoletij portugalska kolonija. Narodnostno in versko je razcepljena. Prebivalstvo je skoraj popolnoma nepismeno, brati in pisati zna le 0,3 % domačinov. Amirkal Kabral je leta 1960 kot prvi domačin dosegel visokošolsko izobrazbo; zdaj je šele trinajst izobražencev z visoko izobrazbo. Ti ljudje so poglavitni nosilci in organizatorji boja proti portugalskemu kolonializmu. Boj je neenak ne le zaradi velikanske razlike med oborožitvijo domačinov in Portugalcev, marveč tudi zato, ker je portugalskega vojskovanja 40.000 (najeti, poklicni vojaki), medtem ko rednih borcev domačinov 5000 in približno toliko tudi oboroženih kmetov; na sovražni strani vodijo vojaštvo šolani generali, med domačimi borci pa so nekateri, ki imajo okrog vratu obešene amulete, kar bi jih po njihovim verovanju naj varovalo pred sovražnikovimi kroglastimi ...

Hrabri domači borci se že nad deset let bojujejo za svojo popolno svobodo, tako da se je prvotna vstaja razvila v pravo vojno, v kateri kolonialisti izgubljajo sicer počasi, a nezadržano hkrati s svojim vojaštvom in orožjem tudi omajano oblast.

(Po «4. julij»)

Letošnjega pohoda na Stol ob trideseti obletnici bitke Cankarjeve čete na Stolu se je v nedeljo, 20. februarja 1972, kljub snežnemu viharju udeležilo kakšnih 600 ljudi (mladincev, tabornikov, planincev, lovcev in vojakov). Naša fotografija prikazuje del udeležencev pohoda v Prešernovi koči. Preživeli udeleženci bitke na Stolu Franc Konobelj-Slovenko pripoveduje o bitki in dogodkih pred 30. leti. (Foto: Marjan Garbajš)

Praznovali bomo 60-letnico Kidričevega rojstva

Dne 10. aprila 1972 bo Slovenija praznovala 60-letnico rojstva pokojnega Borisa Kidriča. Odbor za proslavo, ki ga sestavljajo predstavniki družbenopolitičnih organizacij in predstavniških organov republike ter mesta Ljubljane, je imel v četrtek svojo prvo sejo. Predsedoval ji je Božo Kovač. Na seji so razpravljali o vsebini in organizaciji proslavljanj v Sloveniji ter uskladjili številne pobude.

Proslavljanje naj bi bilo čim pestreje — v delovnih kolektivih, šolah, na univerzi, v okviru družbenopolitičnih skupnosti in na republiški ravni. Prireditve naj bi vsestransko prikazale ustvarjalno in revolucionarno pot pokojnega Borisa Kidriča ter njegovo osebnost, kot se je skovala in odločujoče vključila v prelomna obdobja novejših slovenske zgodovine. Radio in televizija ter dnevni in revijski tisk pa naj bi obsežneje prenašali posamezne prireditve ter hkrati zasnovali lasten program, kot ustreza posameznemu mediju.

Odbor se je seznanil s pobudami kolektivov, ki nosijo ime po pokojnem Borisu Kidriču. Takih je v Sloveniji več kot 20. Predstavniki iz Kidričevega so udeležence seje seznanili s svojim programom prireditev. Slovesnost v Kidričevem bo 8. aprila t.l.

Proslava v Ljubljani bo v ponedeljek, 10. aprila, v hali Tivoli v obliki govornega in kulturnega programa.

Ob zaključku seje je odbor imenoval delovni sekretariat.

Odbor za proslavo 60-letnice Borisa Kidriča

Prvi na fronti za resnično socialističen družbeni red

NEVARNOST, DA NE BI »LOVILI MUH, PUSTILI PA SLONE«

Razširjene seje občinskega odbora ZZZ NOV Ljubljana-Bežigrad, ki je bila 17. februarja letos, so se udeležili tudi predsedniki in tajniki krajevnih združenj borcev NOV. Ker je bila najprej na dnevnem redu ocena sedanjega položaja in problemi nadaljnjega razvoja naše družbe, je kot gost sodeloval tudi sekretar občinskega komiteja ZK Bojan Zavašnik. Uvodoma je povedal, česa se je lotil in kaj dela občinski komitej. Na prisotne funkcionarje ZZZ NOV, ki jih je bilo 47, se je potem obrnil s približno naslednjimi besedami.

»Zelim, da kot starejši in izkušeni člani ZZZ in ZK ocenite delo našega komiteja, da ste kritični in da nam tudi z odkrivanjem krivic, nepoštenosti, neodgovornosti, politične sovražnosti itd. pomagate pri našem delu.«

V razpravi je potem sodelovalo 17 tovarišev. Glede osnovnih organizacij ZK so povedali, da je čutiti premik na bolje. Največ so govorili o zgrešeni kadrovski politiki. Kritizirali so člane ZK, ki nočejo sprejemati naloge v družbenopolitičnih organizacijah, samoupravnih organih in društvi na terenu, češ da so v službi prezaposleni. Izrekli so se za ostrejšo ukrepe kljub očitkom, da spet uvažamo administrativni sistem. Prepričani so, da takšnim očitkom botrujejo tisti, ki nimajo čiste vesti, ki so se »utopili v lastnem kruhu«. Dalje so govorili o strahu pred

posledicami, če bo kdo odkrival nepravilnosti in nepoštenost. Menili so, da s konkretno kritiko o nepravilnostih toliko časa ne bo nič, dokler se ne bo dokazalo, da obstaja organizacija, ki lahko zaščiti tistega, ki dobronamerno pokaže na resnične napake. Opozorili pa so tudi na nevarnost, da bomo »lovili muhe, pustili pa slone«. Med splošno kritiko pa so člani predsedstva ZZZ NOV občine Ljubljana-Bežigrad bili tudi konkretni in opozorili na nekaj težav in nepravilnosti v podjetjih. Predvsem jih je prizadevala novica, da nameravajo v »Belinko« odpustiti 30 delavcev.

Po tako plodni razpravi se je zopet oglašal Bojan Zavašnik in izrazil zadovoljstvo, da se je udeležil te seje. Dobil da je veliko pobud in predlogov, o katerih bo treba spregovoriti tudi na bližnji tretji konferenci ZK občine Ljubljana-Bežigrad. Glede same razprave pa je odkritosrčno dejal, da je bila boljša kot kakšna seja občinskega komiteja.

V nadaljevanju seje, ki je trajala 3 ure in pol, je predsedstvo poslušalo informacijo o reševanju stanovanjske problematike članov ZB in informacijo o načrtu sodelovanja organizacij ZB NOV z društvi prijatelji mladine ob letošnjem praznovanju 30-letnice pionirske organizacije. Dne 20. maja je namreč predviden zbor več tisoč pionirjev na Korentovem v Dolu pri Ljubljani.

STANE KOMAN

Mile Pavlin dokončno oproščen

Ko smo v našem listu poleti leta 1969 začeli objavljati v nadaljevanjih roman Mile Pavlina »Skrivnost Šimnove smrti«, nismo pričakovali, da bo delo zbudilo toliko zanimanja. Pa tudi tega ne, da bodo nekateri ljudje, ki so bili pri tem osebno prizadeji, skušali pisca onemogočiti v javnosti. Ko ni šlo drugače, so vso zadevo spremenili v zasebno tožbo zaradi domnevne žalitve pokojnika, čeprav so o tej zadevi pisali pred Pavlinom številni drugi pisci in čeprav je ohranjenih in tudi javno objavljenih nekaj dokumentov, ki kažejo, kakšne so bile razmere, ki so pripeljale do takih in podobnih pojavov.

Prišlo je do sojenja, o katerem je pisalo decembra 1970 skoraj vse naše časopise. Mile Pavlin je bil oproščen. Toda nasprot-

niki niso mirovali, izkoristili so pravico, ki jim jih daje zakon, in se pritožili zoper razsodbo sodišča prve stopnje na vrhovno sodišče SR Slovenije. Pred kratkim pa je vrhovno sodišče zavrnilo pritožbo in priznalo razsodbo okrožnega sodišča za pravilno. Tako je naš novinar Mile Pavlin oproščen vsake krivde zlasti pa podtikanja, da je s svojim delom žalil revolucijo in borce.

Medtem je zaradi zanimanja, ki ga je zbudilo delo kot podlistek, avtor izdal roman »Skrivnost Šimnove smrti« v samozaložbi. Kogar zanima, ga lahko dobi v Porti-žanski knjigarni Partizanske knjige, pri Partizanski knjigi in njenih poverjenikih ter po vseh knjigarnah, oziroma pri avtorju samem. S. F.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO

PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—

Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA

TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- Zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- Štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

STUDENEC PRI SEVNICI

KDO JIM BO PORAVNAL KRIVICE?

V četrtek, 27. januarja t. l. so se ob 9. uri dopoldne zbrali na razširjeni seji člani krajevne organizacije ZB NOV Studenec pri Sevnici, da bi se pogovorili o težavah, ki zaradi starosti spremljajo tamkajšnje člane ZB.

Razen enega, ki je pred leti odklonil gradbeni kredit, imajo skoraj vsi bolj ali manj že rešeno stanovanjsko vprašanje. Za dokončno ureditev stanovanj bi jih nekaj muno potrebovalo gradbeni kredit. Čeprav je bilo prebivalstvo tega predela v spodnjem Zasavju med zadnjo vojno skoraj popolnoma izseljeno v Nemčijo, so doma ostale tiste družine, katerih glavarji so bili zaposleni kot cestarji, železničarji in rudarji. Ker je bila že zgodaj organizirana vojaška transportna linija s kozjanskega območja prek Save med Blanco in Gornjim Brezovcem ter med sedanjim domom počitka na Impolci in zaselkom Novo pri Studencu in takratno nemško-italijansko mejo do Črnomlja, je takratnemu prvemu aktivistu Jožetu Stojsu s Studenca uspelo pritegniti k sodelovanju pretežno večino domačinov, ki niso bili zaradi opisanih vzrokov izseljeni v jeseni 1941 v Nemčijo. Sicer so morali delati zelo previdno, saj so živeli med kočevskimi Nemci, ki so na vsakem koraku vohunili za njimi.

Po osvoboditvi je le dvema od petih aktivistov uspelo, da so jima priznali dvojno štetje pred 9. 9. 1943 do osvoboditve. Eden, ki je v jeseni 1944. leta odšel v Kozjanski odred, ima priznано dvojno štetje od tega časa pa do osvoboditve, vtem ko ima ostali čas priznan le v enojnem štetju. Prav tako imata druga dva priznано udeležbo v NOB le enojno, ker sta bila v delovnem razmerju. Od teh sta dva ostala po osvoboditvi še naprej v delovnem razmerju in pred leti odšla v pokoj. Tudi prvima, ki imata priznано posebno delovno dobo pred 9. 9. 1943, je uspelo, da sta po 195. členu TZPZ uveljavila pokojnino. Le eden, ki mu niso priznali dvojne, temveč le enojno dobo, nima pogojev za pokojnino, čeprav ima učinkovite zavarovalne dobe nekaj nad deset let. Drugi, ki so se kot aktivni borci pridružili raznim jugoslovanskim partizanskim enotam, ker jim je uspelo pobegniti iz preseljeniških in ujetniških taborišč, imajo vsi dvojno štetje in razen enega vsi tudi pokojnino. Brez pokojnine je ostal slavni mitraljezec Justin Mlakar, ki se je med zadnjo vojno boril v sestavi slavne drugega bataljona vojske državne varnosti na Kozjanskem in Savinjski dolini. Po nalogu višjih partijskih vodstev se je po demobilizaciji iz KNOJ posvetil kinetiki in političnemu delu. Otroci so mu šli po svetu s trebihom za kruhom ali pa so se poženili. Doma je ostal sam z bolno ženo in najmlajšim sinom, ki obiskuje še osnovno šolo. Zaradi trpljenja, ki ga je prestopal med zadnjo vojno v vojnem ujetništvu in pozneje v partizanih, je zelo bolan ter živčno uničen. Za udeležbo v NOV so mu priznali le naziv kmeta-borca ter mu pri gradnji hiše dvakrat dali gradbeni kredit.

Osnovni namen razširjene seje združenja borcev na Studencu je bil, da bi našli način, kako bi vsaj delno popravili krivice nekaterim bivšim aktivistom, ki za svoje delo med NOB niso prejeli zasluženega priznanja. Zato so se odločili, da bodo predlagali občinskemu odboru ZZB NOV, da bi posredoval pri pristojnih upravnih in samoupravnih organih sevniske občinske skupščine, da bi jim v obliki priznane popravila vsaj to, kar se popraviti da. Če bi se bili prizadeali pravočasno pritožili, bi jim bilo verjetno uspelo, da bi jim sodelovanje v NOB priznali v dvojnem štetju, ker so njihove priče dale zelo utemeljene izjave. Komisija za posebno dobo pri takratnem občinskem odboru ZZB NOV Sevnica je spodbijala pravico do dvojnega štetja le zaradi tega, ker so bili ti trije tovariši tokrat v rednem delovnem razmerju; v nasprotnem primeru bi bili v jeseni 1941 z družinami vred preseljeni v Nemčijo.

Kljub tem težavam so studenski borci NOV še vedno aktivni v vseh krajevnih družbenopolitičnih organizacijah in društvih, med njimi so trije tudi člani Zveze komunistov. Tudi odbor, ki svoje sestave že več let ni bistveno spremenil, je zelo delaven.

ZORKO KAREL

DOMŽALE

USPEŠNA DEJAVNOST ZRVS

Vsa združenja v občini so imela konec januarja letne občne zbornice. Za izpopolnitev uspešnega delovanja so ustanovili še združenja v Radomlju in v Viru pri Domžalah. Dne 10. februarja pa je bil občni zbor občinske zveze ZRVS. Na njem so napravili obračun o delovanju ZRVS v vseh občini v zadnjih dveh letih. Za pred-

sednika so ponovno izvolili Milana Likarja.

Zbora so se udeležili številni zastopniki družbenopolitičnih organizacij in zastopnik JLA. Zaslužnim članom so podelili odlikovanja vrhovnega komandanta.

Iz gradiva za občni zbor in iz poročil odbora smo se prepričali, da organizacija uspešno deluje in sodeluje z družbenopolitičnimi organizacijami, s šolskimi vodstvi in upravnim organom za narodno obrambo občinske skupščine.

Učni program za strokovno izpopolnjevanje članov so popolnoma uresničili, uspešno pa je bilo tudi izredno strokovno vojaško izobraževanje. Udeležba pri pouku je prav dobra. Prav tako je bila pohvalna pri izpitih (izostankov je bilo le 3,8 %). Uspešno so tudi opravili strelske vaje z vojaško puško in tekmovanja med združenji v okviru občine. Zelo živahna je bila dejavnost ob 30-letnici JLA, ko so bila med številnimi prireditvami tudi občinska pionirska in članska strelska tekmovanja z zračno puško, dalje predavanja po vseh osnovnih šolah in filmka predstava iz življenja JLA. Člani ZRVS so se udeležili mnogih pohodov ob spomenikih revolucije skupaj s šolsko mladino.

Lani je napredovalo 64 rezervnih oficirjev in 101 podoficir. Za odlikovanje so predlagali 21 rezervnih vojaških starešin. Ob dnevu JLA je prejelo občinska priznanja 28 članov ZRVS.

Na zboru so si zastavili naslednje naloge: dobro bodo pripravili in opravili strokovni pouk; nadalje bodo tesno sodelovali z družbenopolitičnimi dejavniki pri nalogah vseljidske obrambe; povezovali se bodo z raznimi organizacijami in s šolami; poživili bodo dejavnost strelskih organizacij; vso pozornost bodo posvečali kadrovskim vprašanjem in idejnopoličnemu delu.

MIHA BERNOT

RIBNICA

LETNE KONFERENCE

Združenja borcev v ribniški občini bodo opravila svoje letne konference do 26. marca, to je do občinskega praznika. V občini deluje pet združenj borcev, in sicer v Ribnici, Sodražici, Loškem potoku, Dolnji vasi ter v Grčaricah. Združenja vojaških vojnih invalidov pa delujejo v Loškem potoku, Sodražici in Ribnici. Na konferen-

imeli smo ljudi

Jože Delost

Doma je bil iz Knežaka. Rodil se je leta 1910 v delavski družini z več otroki. Ze v zgodnji mladosti si je začel služiti kruh v snežiških gozdovih. Kmalu se je pridružil naprednemu narodnostnemu gibanju. Slovenci pod italijansko fašistično oblastjo niso imeli nobene organizacije, razen gasilskega društva, zato pa so se politično povezovali pod okriljem tega društva. Toda fašisti so potem tudi gasilska društva razpustili ob začetkih druge svetovne vojne, člane pa mobilizirali v gasilskih enotah. — Delost se je po italijanski kapitulaciji vrnil domov in se takoj pridružil partizanom. Bil je v enoti VDV, večinoma v Beli krajini. Za hrabrost in požrtvovalnost je bil odlikovan. — Po vojni je bil Delost zelo delaven zlasti med gasilci, a tudi pri drugih vaških organizacijah je pridno sodeloval. — Na zadnjo pot 22. januarja smo ga spremili številni borci, gasilci in drugi vaščani.

Peter Kokalj

Bil je doma pri Miklavžu nad Moravčami. Rodil se je pred 70 leti v Podkrajju pri Moravčah v obrtniški družini. Izučil se je za krojača. Po okupaciji je bil med prvimi aktivisti OF v Moravski dolini. Leta 1942 je Peter delil usodo z drugimi našimi ljudmi v zloglasnih zaporih v Begunjah. — Po osvoboditvi je med drugimi storil precej tudi za razvoj turizma. Vodil je turistično gostišče na vrhu Sv.

cah bodo razpravljali o gmotnem položaju svojih članov. V občini prejema 127 ljudi priznane prisilne v višini od 110 do 400 din mesečno. Za nekatere prejemalce je to tudi edini vir rednih mesečnih dohodkov. Stanovanjsko posojilo je prešlo iz sklada za gradnjo stanovanj udeležencev NOV doslej 137 proslincev v višini okrog 2.650.000 din. V bodoče bodo dodelili del sredstev iz tega sklada tudi za družbeno gradnjo stanovanj.

Na letnih konferencah bodo govorili tudi o udeležbi članov ZB na proslavah, ki bodo v tem letu v občini, delovanju članov v družbenopolitičnih organizacijah ter oblastnih in samoupravnih organih itd. V vseh organizacijah bodo izvolili tudi nova vodstva.

JESENICE

PETINDVAJSETA TRIGLAVSKA ŠTAFETA

Alpinistični odsek PD Jesenice se lahko upravičeno ponaša z lepimi uspehi pri načrtni vzgoji ter šolanju mladih plezalcev in alpinistov. Plezalci, alpinisti in gorski reševalci z Jesenic pa tudi uspešno hodijo po poteh in plezajo v smereh, ki so po njih pred njimi hodili njihovi predniki med obema vojnoma ter dosegli vrh slovenskega alpinizma.

Izreden uspeh so člani jeseniškega alpinističnega odseka dosegli s spominskim zimskim, zdaj že tradicionalnim pohodom na Stol. Zdaj pa so na Jesenicah in drugod v društvih, alpinističnih odsekih in na postajah gorske reševalne službe že sredi skrbnih priprav na petindvajseto mladinsko triglavsko tako imenovano Titovo štafeto. Ta štafeta pojde na pot na samem vrhu Triglava, ki je simbol OF slovenskega naroda. Mladina kaže izredno zanimanje za to jubilejno štafeto tudi v drugih krajih. Priglasili so se iz Rateč, Kranjske gore, Dovjega, Mojstrane, Javornika in Koroške Bele, pa tudi iz Tržiča, Kranja, Radovljice, Ljubljane, Kamnika in celo iz Celja in drugih oddaljenih krajev.

Prvo triglavsko Titovo štafeto (v proslavo Titovega rojstnega dne) so jeseniški planinci, plezalci, visokogorski alpski smučarji skupaj z alpinisti in z gorskimi reševalci pripravili pred petindvajsetimi leti (leta 1948). Odtlej so Jeseničani vsako leto, ne glede na vremenske razmere, tudi med najhujšim snežnim metežem in viharjem, pripravili vse tako, da je bila štafeta vselej slovesna in množična prireditev; vse Titove šfete doslej so bile velik praznik.

nepozabno doživetje mladih plezalcev in alpinistov.

Planinsko društvo Javornik — Koroška Bela daje udeležencem v svojih dveh triglavskih postojankah prenočišče in okrepčilo. Udeleženci se počutijo prijetno pred samim naskokom na vrh Triglava, preden se odpravijo iz doma na Kredarici (tega upravlja PD Ljubljana-matica). Za varno hojo vselej poskrbijo požrtvovalni gorski reševalci.

Seveda pa lahko sodelujejo pri zimskem vzponu na Triglav le dobri, izkušeni gorniki, plezalci ali alpinisti. Nevarnosti ni malo na poti na zasneženi in ledeni Triglav. Za zimski vzpon je potrebna popolna zimska alpinistična oprema.

Prireditelji jubilejne šfete v proslavo 80-letnice tovariša Tita so opozorili udeležence, naj bi se začeli dovolj zgodaj smotrno pripravljati na težaven pohod. Prireditelji seveda potrebujejo vsestransko pomoč pri odgovorni nalogi.

Občinska konferenca ZMS Jesenice, občinska zveza za šport in telesno vzgojo in druge družbenopolitične organizacije so toplo pozdravile pobudo jeseniškega alpinističnega odseka in obljubile vso potrebno podporo prirediteljem. Saj pa mora letošnja jubilejna štafeta tudi kar najbolj prekositi vse dosedanje prireditve. V. Z.

FRANKOLOVO

ŽALNA SVEČANOST V STRANICAH

Ob 27-letnici smrti talcev v Stranica pri Frankolovem se je ob grobovih žrtev zbrala množica ljudi na žalni slovesnosti.

Na slovesnosti je sodelovala konjiška in frankolovska šolska mladina z recitacijami. Pel je moški pevski zbor iz Zreč. Govornik (učitelj iz Slov. Konjic) je v lepem govoru poudaril, da nam je svoboda toliko bolj dragocena, ker je terjala toliko žrtev.

Dvanajsti februar je spominski dan frankolovskih žrtev, zato ga bo konjiška občina določila za svoj občinski praznik.

HINKO BOROVNIK

DOPOLNILO K CLANKU O TONETU RUTARJU

K članku o Tonetu Rutarju, ki je bil objavljen v 6. št. »TV 15«, pojasnjuje naknadno avtor: Tone Rutar je bil dijak učiteljske v Tolminu in je moral kot »privatnik« maturirati v vojaški italijanski uniformi l. 1923 v Tolminu. V zadnjem odstavku pa je pravilno: Tone Rutar dela kljub svojim 70 letom še kot član predsedstva društva upokojencev v Novi Gorici in kot član republiškega društva upokojencev v Ljubljani. Obenem prizadevno zbira podatke, da bi otel pozabi revolucionarno delo na Primorskem pod fašistično Italijo.

Miklavža. — Bil je izredno priljubljen in imel je nešteto znancev in prijateljev. Na zadnji poti so ga spremili tudi številni ugledni borci, ki so se bojevali na Moravskem

Jerica Kogej

Dne 6. februarja smo se za vedno poslovili od n.e. na pokopališču v Vojskem. Rodila se je pred 83 leti. Njena življenjska pot ni bila lahka. Z možem Nacetom sta stežka preživljala številno družino. Kot zavedna narodnjaka sta vzgojila otroke, tako da so se vsi že spočetka pridružili aktivistom in borcem našega osvobodilnega boja. Preživela je strašne trenutke 23. junija leta 1943, ko so ji fašisti po grozovitim mučenju na pragu gorečega doma ustrelili moža in hči Jelinko. — Množica, ki je Jerico spremlila na zadnji poti, je pokazala, kako zelo je bila pokojnica priljubljena.

Frančiška Tutin

Nepričakovano je iztrgala smrt iz naše srede Frančiška Tutin, »Martinetovo partizansko mamo« iz Gaberja pod Gorjanci. Rodila se je leta 1888. — Ze v zgodnji mladosti sta z možem odpotovala v Ameriko za službo. Tudi tam jima ni bilo lahko. Pred prvo svetovno vojno sta se vrnila v domači kraj. Imela sta dvanajst otrok, ki sta jih preživljala s trdim delom na kmetiji. — Med drugo vojno so bila pri Martinetovih vrata borcem in aktivistom zmeraj odprta. Vsa družina je sodelovala v osvobodilnem boju; dva sinova sta bila partizana. Hčere so sodelovale kot kurirke in zbirale so živež za borce. Sovražniki so zato Martinetovim že leta 1942 požgali dom. Družina pa je potem še z večjo vnemo sodelovala z borci. Številni borci in aktivisti se še dobro spominjajo tople besede in radodarnih rok Martinetove mame. Mnogi so jo med množico spremili na zadnji poti.

Alojz Kusold-Vasilij

Alojz Kusold-Vasilij je bil star 82 let, ko je prejšnji mesec umrl. Prometna nesreča je pretrgala življenjsko pot delavca, revolucionarja, borca in poštenjaka, poi na kateri je okusil vse grenkosti človeka proletarca, toda v borbi je ostal vendarle zmagovalec.

Kot nezakonskega otroka so ga vzgajali tuji ljudje. Trdo kmečko delo v rani mladosti ga je oviralo pri šolanju, čeprav je dobesedno hlepel po znanju. Bilo mu je 17 let, ko je odšel v Ljubljano. Postal je delavec v pivovarni Union. Prva svetovna vojna, fronta v Galiciji, vojno ujetništvo v Rusiji, delo v Sibiriji, sodelovanje z boljševiki, članstvo v KPb, vse to so temelji njegovega poznejšega revolucionarnega dela.

Po vrnitvi iz Sovjetske zveze je bil najprej zaprt, nato je delal v Strojni tovarni v Ljubljani in se od vsega začetka uveljavil kot borec za delavske pravice. Po stavki kovinarjev so mu odpovedali službo. Pozneje pa je bil zaposlen v Tovarni kleja, kjer pa so ga odpustili zaradi dela za KP. Pri delu v Saturnusu se je ponesrečil. Bil je soudeleženec napada na Orjuno v Trbovljah in večkrat zaprt zaradi širjenja komunizma. Izdal je dve komunistični glasili: »Glas svobode« in »Delavski kmečki list«.

V času okupacije ga srečamo med prvimi aktivisti NOB, a od marca 1942 je bil v partizanih — komandir specialne čete, komandir 1. bataljona brigade Ljubbe Serceja, komisar bolnišnice, član štaba 10. brigade, član okrožnega komiteja KP Ribnica itd.

Tudi po vojni je bil vsestranski aktivni družbenopolitični delavec. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v spominu kot neumornega, izredno delavnega, toda vedno skromnega družbenopolitičnega delavca.

Tudi po vojni je bil vsestranski aktiven družbenopolitični delavec. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v spominu kot neumornega, izredno delavnega, toda vedno skromnega družbenopolitičnega delavca.

BORCI MARIBORA TOVARIŠU TITU

Na seji dne 19. 2. letos so člani oaoora ZZB NOV občine Maribor sklenili v imenu borcev tega območja predlagati pristojnim organom, da bi tovarišu Titu ponovno podelili red narodnega heroja.

Janez Hribar, predsednik odbora, je predlog utemeljil s tem, da ima tovariš Tito neverjetne zasluge v povojni izgradnji naše domovine, zlasti v zadnjem času pri utrjevanju bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov, kakor tudi v razvoju delavskega samoupravljanja in uveljavljanja pravic delovnega človeka.

DRAGO MIKLAVC

PRI PROSLAVAH ME MOTI ZADNJA TOČKA

Ze vsa leta po vojni prirejamo žalne, spominske ali druge slovesnosti ob obletnicah zgodovinskih dogodkov. Te proslave se navadno začnejo s slavnostnim govorom in na sporedu so razna slovesna dejanja, npr. razvitej prapora, odkritje spomenika, slavnostni koncert ali kot v zadnjem času vaje, improvizirani nastopi pripadnikov JLA in enot vseljudske obrambe.

Neredko pa ob proslavah zgodovinsko pomembnih dogodkov proslavljajo tudi kakšno pomembnejšo delovno zmago delovnih ljudi ali izročijo v obratovanje kakšno tovarno. Vse te proslave so navadno lepe in na častni ravni.

Takšnih proslav, nedvomno ni preveč in še zlasti so zaželene, ker z njimi gojimo tradicijo našega narodnoosvobodilnega boja ter seznanjamo mlade rodove z našo slavno zgodovino in vrednotami revolucije. Prav je, da se veselimo delovnih zmag, ki so nam spodbuda za nadaljnji napredek in zadoščenje, da je bilo naše delo zares plodno ter vredno žrtve in truda.

V desetletjih po osvoboditvi sem se udeležil mnogih takšnih proslav. Tako se živo spominjam proslave na Ostrožnem pri Celju, kjer je govoril naš vrhovni komendant Tito. Pa tudi mnoge druge proslave so mi še v živem spominu, čeprav so bile manjše, le krajevne. Toliko lepša se mi zdi naša

proslava, če se je udeležil mladina organizirano, n. pr. da nastopi s praporom, manifestativno, da se vede disciplinirano, resno, in da skupaj z veterani naše revolucije obuja spomine na slavno preteklost, na naš velik boj za to, da smo postali gospodarji na svoji zemlji in da lahko svobodni ustvarjamo ter prispevamo svoj delež za napredek vsega človeštva.

Pri teh proslavah pa me zelo moti nekaj, kar je postalo že skoraj neogibno, nekakšen običaj in kar nikakor ni v skladu s slovesno naravo, resnostjo in pravo prazničnostjo; namreč drugi, oz. zadnji, navadno mnogo daljši del proslave, »ljudsko rajanje«, kakor smo to včasih imenovali, veseljačenje, ki samo po sebi sicer ni »greha«, toda združeno tako z resnimi, slovesnimi proslavami, kakor da je poglavitno veselica, ne pove dovolj, ker bi to morali večkrat odkrito imenovati grdo popivanje, ki se rado sprevrže v surovost, divjanje, pijansko kričanje — kar pa nedvomno ne more vplivati vzgojno na mladino. Udeleženci kaj kmalu pozabijo, kaj je bil pravi namen proslave in ne vem, ali kdo še pomisli, da se prav nič ne spodobijo pijansko razgrajanje zlasti na krajih, ki bi nam morali biti sveti, kjer so umirali naši borci, aktivisti ali so goreli v domovih kot žive bakle naši ponosni ljudje.

Menim torej, da bi morale biti spominske, zlasti še žalne slovesnosti zares proslave v pravem pomenu besede, ne pa razlog in opravičilo za popivanje. In kaj menijo o tem naši borci? Ali bi ne bilo prav, če bi upoštevali predvsem njihovo mnenje, ko prirejamo proslave dogodkov, ki so jim bili borci — čeprav dandanes že redki — priče?

FRANJO HOVNIK

POSNEMAJTE GA

Na poziv uprave »TV 15«, da bi učno osebo posameznih šol pomagalo širiti glasilo ZZB NOV Slovenije »TV 15«, je prišlo že več odgovorov. Tovariš Jaka Klinar, učitelj zgodovine na osnovni šoli »Tone Čufar« na Jesenicah, nam piše:

»Prejel sem vaše pismo. Potrdil sem se. Vaš časnik sem nesel v razrede, brali smo zanimive članke in seveda tudi naše, ki ste jih objavili iz našega šolskega časopi-

sa »Mladi kovinar«. V veliko pomoč nam je pri pouku zgodovine NOB, pa tudi pri razrednih urah in urah temeljev socialistične morale.

Sklenili smo, da bomo ostali vaši sodelavci tudi v prihodnje. Obljubil sem učenecem, da bomo povabili v šolo prvega komandirja prve kurirske postaje tovariša Antona Možeta, če se bodo naročili na vaš list. Tudi o tem srečanju vam bomo pisali.

Sledijo imena in naslovi 22 novih naročnikov.

Uredništvo in uprava »TV 15« se tovarišu Jaku Klinarju iskreno zahvaljujeta, druge šolnike pa prosita, da ga posnemajo.

DELO MORA ZAŽIVETI!

Tako so se odločili na nedavni seji Zveze rezervnih vojaških starešin v Smarju pri Jelšah. Seja je bila razširjena in je imela pomen letnega občnega zbora. Udeležila sta se je tudi polkovnik Vid Jerič kot zastopnik republiškega odbora ZRVS in podpolkovnik Franc Lavrič, načelnik občinskega oddelka za narodno obrambo. Dala sta nekaj koristnih napotkov za nadaljnje delovanje organizacije. Zlasti sta poudarila pomen, ki jo ima ZRVS za priprave na vseljudsko obrambo.

Graji so, da je vse delovanje organizacije prepuščeno le posameznikom, medtem ko velika večina članov ravnodušno stoji ob strani. ZRVS ni čutiti v družbenopolitičnem življenju občine, kar je mogoče trditi tudi za razmere po posameznih krajih.

Izobraževanje članov bodo skušali izpolniti s predavanji, tečaji itd. Korenito je treba tudi razčleniti naloge vseljudske obrambe na območju šmarske občine.

Zborovalci so tudi kritično ocenili delo strelskih krožkov. Sklenili so, da mora delo na tem področju kar najbolj in čimprej zaživeti, zlasti pri terenskih organizacijah. — Ugotovili so, da je organizacija premalo povezana z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v občini. Ena najpomembnejših nalog bo nedvomno letos, da se to spremeni.

Kljub vsemu pa je treba tudi priznati, da v organizaciji ni vladalo popolno mrtvilo. Predvsem je treba omeniti več dobro pripravljenih vaj partizanskih enot, priznanje pa tudi zasluge delavosti posameznih članov.

Izvolili so nov odbor s predsednikom inž. Vladom Tekavcem.

UPRAVNI ODBOR »POČITNISKE SKUPNOSTI«, ZZB NOV LJUBLJANA — BANJOLE »PRI PULI

razpisuje

prosta delovna mesta za sezono od 15. maja do 20. septembra 1972, za počitniški dom v Banjolah pri Puli:

1. šefa strežbe
2. 1 glavna kuharica ali kuhar
3. 1 šefa točilnice
4. 1 ekonoma nabaviljača
5. 2 blagajničarki za register blagajni
6. 1 receptorja-ko
7. 10 servirk — študentke
8. 8 kuhinjskih pomočnic — delavk
9. 2 šoferja
10. 1 perico za pranje perila na stroju
11. 1 snažilko za zunanja dela in sanitarije
12. 2 vratarja

POGOJI:

pod 1.: gostinski delavec z 10 let prakse;

pod 2.: visoko kvalificirana kuharica — kuhar;

pod 3.: natakar s 5 let prakse.

Mesečni prejemki po tarifnem pravniku o delitvi OD.

Rok prijave do 31. marca 1972.

Ponudbe pošljite na naslov: Počitniška skupnost ZZB NOV Ljubljana, Komenskega ul. 7/III, soba 82.

Maks Erzín

Poznala ga je ne le naša vas, marveč širša okolica. Pred vojno je služboval na pošti v Senčurju. Med okupacijo je od vsega začetka sodeloval v našem osvobodilnem gibanju. Sirlil je našo propagando, bil je obveščevalec, zaplenjal je pisma z ovadbami in tako rešil veliko naših ljudi. Dopustnikom, ki so bili mobilizirani v nemški vojski, je izročal vpoklice k partizanom. Pošiljal je tudi pakete za partizane, podpore ženam partizanov itd. — Po osvoboditvi Maks ni izostajal pri nobeni organizaciji in drugod, n. pr. kot porotnik občinskega sodišča, pozneje predsednik poravnalnega sveta, bil pa je tudi ustanovitelj športnega društva itd. Bil je izredno nesebičen in skromen. — Odlikovan je bil z redom dela s srebrnim vencem.

Jože Jeruc-Marko

Sredi dela nas je nenadno zapustil, ko mu je bilo komaj 49 let. — Kot borca se ga spominjamo po imenu Marko, zlasti borci kokrškega oddela in prebivalci, kjer je deloval kot kurir-borec. — Tudi po osvoboditvi je bil vsestransko delaven, zlasti na svojem delovnem mestu v tovarni Sava v Kranju. Vneto je sodeloval v organih samoupravljanja. Vselej pa se je tudi pritrjal čas za delo v družbenopolitičnih organizacijah v okviru krajevnih skupnosti Kokrica, kjer je živel. Bil je član ZB, kot rezervni oficir je deloval tudi v ZRVS. Za zasluge med NOB je Jože prejel pomembna odlikovanja. Za njegovo dejavnost po osvoboditvi pa mu

naj bodo vsaj skromno priznanje te spominske besede.

Jože Kovač

Pokopali smo ga 21. januarja na pokopališču v Lokavcu. Rodil se je leta 1900 v Lokavcu pri Ajdovščini. — Bil je še nedorasel mladenič, ko so ga med prvo svetovno vojno vtaknili v vojaško obleko. Ko se je vrnil domov, se mu ni bilo lahko spriznati s tujo, sovražno oblastjo. Preživljati je moral s trdim delom številno družino. — Ze leta 1942 je srečal prve partizane v naših gozdovih. Takoj je prevzel razne naloge kot aktivist. Na njegovem domu so bili tudi prvi sestanki OF v našem kraju. Delovanje OF ni ostalo skrito fašistom. Jožeta so že februarja 1943 zaprli in ga mučili po raznih zaporih. — Brž po italijanski kapitulaciji je prijel za puško in se pridružil borcem na Goriškem. Leta 1944 je bil ranjen. V samotnem gozdu je obležal brez pomoči. Končno ga je našla patrulja, že zelo izčrpanega. Ko je okreval, je ostal invalid. Potlej je pomagal doma, kjer koli je bil potreben. Po osvoboditvi je bil zelo delaven družbenopolitični delavec. Med ljudmi je užival veliko spoštovanje, kar je pokazala tudi množica na njegovem pogrebu.

Ostož Tuma

Z vsemi vojaškimi častmi smo ga pokopali 1. februarja v Ljubljani. — Rodil se je v Gorici. Njegov oče je bil odvetnik, vsestransko izobražen kulturni delavec, marksist, ki je zelo marljivo sodeloval v prosvetnih organizacijah in se je uveljavil kot publicist. Zato je usmeril Ostoja na življenjsko pot kot naprednega Slovenca. Ostož je študiral v Ljubljani. Po študiju je stopil v tiskarsko podjetje bratov Tuma. Leta 1941 je to podjetje začelo takoj izdelovati za naš osvobodilni boj letake, tiskati brošure, obveznice itd. Ostož je bil osumljen, zato so ga Italijani

zaprli in odgnali v taborišče v Gonars. Od tam se je vrnil po šestih mesecih v Ljubljano, kjer je nadaljeval delo v tiskarni do februarja 1945. Tedaj je bila njegova družina izdana — brate in sestre so zaprli in zaplenili so jim vse premoženje. Ostoja so z bratom odgnali na prisilno delo, brata dr. Boris in inž. Zoran pa so belogardisti zversko ubili na Turjaku. — Ostož je po osvoboditvi marljivo sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah in prispeval velik delež za razvoj naše skupnosti.

Anton Čekada

Pokopali smo ga v Jelšanah pri Ilirski Bistrici; umrl je nenadno v Kopru. — Rodil se je leta 1916 v Dolenjem pri Jelšanah v revni kmečki družini. — Takoj po italijanski kapitulaciji je stopil v NOV. Po nalogu KP je opravljal naloge na terenu v okolici Ilirske Bistrice. Bil je izdan in zaprl so ga v tržaške zapore, potem pa so ga odgnali v Dachau. — Po vojni je opravljal pomembne funkcije v upravi za notranje zadeve do upokojitve leta 1962. Posledice mučenja v taborišču so Čekado spravile v prezgodnji grob.

Peter Filipovič-Slavček

Pokopali smo ga 30. januarja v Domžalah. — Rodil se je pred 55 leti v Celju, kjer je tudi odrasel in se izučil poklica. Potem je deloval v stroki v Domžalah. — Kot partizan je bil znan po imenu Slavček. Zahrbna bolezen mu je pretrgala nit življenja. Spomin nanj bo živel med nami!

Maks Brodar

Bilo mu je komaj 50 let. Bil je doma iz Lebiš pri Pečah v Moravski dolini. Rodil se je v kmečki družini. Njegov oče, Janez, je bil med prvo svetovno vojno v Rusiji in se je tam navzel revolucionarnega duha; vplival je močno nanj. Brodar je bil že od mladosti odločno na strani delovnega človeka. Leta 1942 je odšel k partizanom. Kot hraber borec je napredoval do kapetana. Po — osvoboditvi je bil rudar v Zagorju, nekaj časa pa je delal tudi v tujini. Posledice vojne so mu spodbudile zdravje.

Dimitrije Djukić

Nedavno smo se poslovili od njega na ljubljanskih Zalah; v hudi prometni nesreči je izgubil življenje. Bil je upokojeni podpolkovnik JLA. Doma je bil iz Slavonije. Rodil se je v revni kmečki družini. Med vojno so mu očeta ubili ustaši. — Med borce se je uvrstil leta 1943. Zaradi izredne hrabrosti je zelo hitro napredoval do oficirja, potem pa še do vodje obveščevalnega oddela. Leta 1957 je bil premeščen v Ljubljano, kjer je kot oficir deloval do upokojitve v sekcijski za predvojaško vzgojo. Za izredne zasluge, tako med vojno, kakor po nji, je bil odlikovan z več odlikovanji. Po upokojitvi je Djukić deloval še kot predavatelj predvojaške vzgoje po ljubljanskih šolah, pa tudi kot družbenopolitični delavec na terenu Tabor. — Vsem nam bo ostal v trajnem spominu!

DARWIL VAM SVETUJE

- Vse ure in nakit tvrdke DARWIL lahko kupite v vseh trgovskih hišah v državi. Zaradi tega je DARWIL organiziral mnogo servisnih delavnic po vsej Jugoslaviji. Vsi proizvodi DARWIL imajo garantirano čisto zlato, natančno težo in odlično-visoko kvaliteto izdelave.
- Ure prodajajo z garancijo zastopstva DARWIL v Trstu, reklamni popust pa je od 25 do 40 odstotkov.
- Za tisoče modelov zlatega nakita, izdelanih v stošestih priznanih tovarnah vam daje DARWIL sto odstotno garancijo.
- V vse izdelke bijuterije DARWIL montira prave bisere, topaze in druge dragocene kamne.
- Trenutno imajo DARWIL izdelki najugodnejše cene v Evropi.

DARWIL

**DARWIL - URE IN NAKIT
ZA VSAK OKUS, ZA VSAK ŽEP**

**TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO
TELEFONI: 61-932 in 36-231**

Trije prstani iz 18 karatnega zlata, ročno delo, s sintetičnimi rubini. Cena 9.000 do 15.000 lir. En prstan z onksom in centfalnim pravim safirom, cena 13.000 lir.

Med korunami trije prstani iz 18 karatnega zlata, ročno delo, s sintetičnimi rubini. Cena za komad 8.000 do 15.000 lir.
3 elegantne zapestnice, ročno delo, iz različnih barv zlata. Cena za komad od 45.000 do 55.000 lir.

Zapestnice po zadnji modi s 18 karatnem zlato, cena za komad od 25.000 do 50.000 lir. Ogrlica enake izdelave ob kompletu: 45.000 lir.

Robert Kennedy: Sovražnik je med nami

»Popolnoma prav imate. To je najbolj skorumpirano in najbolj nepošteno vodstvo, kar sem jih kdaj videl. Tukaj se je korupcija že globoko zakoreninila. Prevozniki ne bodo čisti dotlej, dokler bo njihov predsednik Jimmy Hoffa.« To je samo ena izmed konkretnih izjav, zapisanih v dokumentarno publicističnem delu pokojnega senatorja in ameriškega pravosodnega ministra Roberta Boba Kennedyja, prav tako tragične žrtve atentata, kot je bil prej žrtev njegov brat, predsednik ZDA John Kennedy.

Kennedyjeva knjiga, ki jo skromno imenuje poročilo o delu senatne komisije, ki je preiskovala nepravilnosti v delu sindikatov in delodajalcev in osvetljuje nekatera značilna vprašanja in zlorabe, ki jih je komisija odkrila, je razdeljena na dva dela.

V prvem delu knjige »Sovražnik je med nami« nam avtor dokumentarno, pa tudi publicistično spretno in nič kaj dolgočasno pripoveduje o preiskavah senatne komisije poslovanja in dela enega največjih in najvplivnejših pa tudi hkrati najbogatejših ameriških sindikatov, sindikatov prevoznikov. Korupcija, izkoriščanje in resničen gangsterizem v vodstvu tega sindikata na čelu s Hoffo je tako tipičen primer, hkrati pa tudi odgovor, zakaj ameriški delavski razred ni revolucionaren v svojem gibanju. Povezava sindikata z ameriškim podzemljem pa tudi z delodajalci, vse to

pa seveda v škodo delavstvu, jasno pričča, da je nekaj narobe v sodočni ameriški družbi sploh. To je jasno razvidno iz Kennedyjeve knjige, ki pogumno in odkrito, včasih celo na račun osebne varnosti (sicer pa ima njegova nasilna smrt vsekakor tudi zvezo s to njegovo raziskovalno dejavnostjo) opisuje resnično stanje stvari in se prav na primeru sindikata prevoznikov kaže v najpošastnejši in skorumpirani luči.

Drugi del svojega pisanja je Bob Kennedy namenil opisovanju in razkrinkavanju podobnih malverzacij in izkoriščanja tudi v drugih ameriških sindikalnih organizacijah, ki prav tako temeljijo na gangsterizmu, korupciji, podkupovanju, torej na vsem drugem, samo na tistem bistvenem, osnovnem ne, za kar so bile ustanovljene, da bi branile, ščitile in varovale koristi ameriškega delavskega razreda.

V drugem delu knjige pa piše Kennedy tudi o svojih sodelavcih v senatni komisiji, ki so z izredno požrtvovalnostjo, predanostjo, znanjem in tudi osebnim pogumom mnogo prispevali, da so bile pred ameriško javnostjo razkrite in tudi javno objavljene vse podle mahinacije z ameriškim delavskim razredom, organiziranim v svoje sindikate.

Knjigo Roberta Kennedyja »Sovražnik je med nami« je izdal zavod »Borec« iz Ljubljane v prevodu Sama Savrička.

DUSAN ŽELJEZNOV

NOVO PRI PARTIZANSKI KNJIGI

Izšel je zbornik o Ravensbrücku

O koncentracijskih taboriščih in življenju v njih imamo le malo domače literature. Zato je še zlasti pomembno, da je »Partizanska knjiga« izdala zbor-

nik o tem največjem nemškem ženskem koncentracijskem taborišču Ravensbrück, skozi katerega je šlo v letih 1939 do 1945 132.000 žensk, med njimi okrog 2800 Jugoslovank, od teh 2300 Slovenk.

Zbornik ima 760 strani in seznanja bralce z nastankom ter življenjem v koncentracijskih taboriščih nasploh, posebej še v Ravensbrücku. Pričevanja preživelih jetnic razkrivajo vse neizmerne trpljenje, hkrati pa prikazujejo požrtvovalno tovarištvo, mednarodno sodelovanje in podtalni boj proti nacističnemu nasilju.

Zbornik, ki sta ga pripravili in uredili prof. ERNA MUSER in VIDA ZAVRL, je v prodaji v vseh knjigarnah po Sloveniji za ceno 100 dinarjev. Naročila sprejema »Partizanska knjiga« (Ljubljana, Vodnikova 43), občinski odbori ZZB NOV pa imajo pri direktnem naročilu pri založbi 10 odstotkov popusta.

OBVESTILO ZAVODA BOREC

Zavod »Borec« obvešča, da je knjiga Vinka Trinkausa »Črna dolina« v celoti pošla. Zaradi tega ne more več sprejemati naročil zanj. Opozarja pa bralce, da bo letos izšel »Prvi bataljon«, delo istega avtorja.

beleške

50 LET BORBE

S slavnostno akademijo pod pokroviteljstvom predsednika republike in predsednika ZKJ Josipa Broza-Tita se je začela prejšnjo sredo v zagrebškem Domu JLA proslava jubileja časnika »Borba«, katere prva številka je izšla kot glasilo KPJ v tem mestu pred petdesetimi leti — 19. februarja 1922.

Dne 13. januarja 1929 so »Borbo« prepovedali. Med narodnoosvobodilnim bojem je zopet izhajala, in to v Užicu od 19. oktobra do 27. novembra 1941 ter v Drniču od 8. oktobra 1942 do 27. februarja 1943. Od 15. novembra 1944 je »Borba« nadaljevala z izhajanjem v osvobojenem Beogradu, od 22. marca 1948 pa tudi v Zagrebu. Dne 9. junija 1954 je postala glasilo SZDL, 18. februarja 1962 pa je bila po ukazu predsednika republike odlikovana z redom zasluge za narod z zlatim vencem.

Številnim čestitkam, ki jih v teh dneh prejema »Borba«, se pridružuje tudi naše uredništvo.

USTRELJEN, KER NI STRELJAN

Beograjska revija »Svet« je pred kratkim objavila zanimivo reportažo z naslovom »Ustreljen, ker ni streljak«. Z zgodovinsko fotogra-

fijo v roki je avtor tega zanimivega zapisa Dragiša Popović odkril brata do danes neznanega nemškega vojaka, ki so ga Nemci ustrelili 19. julija 1941 v Smederevski Palanki, ker ni hotel streljati v goloroke partizane. Gre za enaindvajsetletnega Josefa Schultza, po poklicu umetnika—dekoraterja. »Rad je imel glasbo, izredno je igral klavir in v prostem času je slikal!« pripoveduje brat pokojnega nemškega vojaka. »Cenil je življenje, spričo sadistične krivice pa se je rajši odločil za smrt!« je med drugim zapisal reporter Dragiša Popović.

Pesnik Karel Destovnik—Kajuh in Silva Ponikvarjeva spomladi 1943 za Bežigradom v Ljubljani. Fotografija še ni bila objavljena, posnel pa jo je Stane Viršek.

Ob 28-letnici smrti Karla Destovnika-Kajuha, pesnika revolucije in ljubezni

Ceprav tako je, kot bi sonce zamrznilo,
čeprav so živci nam izogleneli
in mi srce je otrpnilo,
te ljubim bolj,
kot bi te mogel še ljubiti kdaj.
Poglej,
ni malo naših,
nas je brez števila,
in vendar si le ti rešila,
da ni v potoke malodušja
se vsa mi kri prelila.
Zato te čutim v sebi bolj živo,
kot bi te mogel še čuti kdaj,
zato ti pojem pesem o ljubezni zdaj,
ko moral bi na glas rjoveti
in penast ko žival besneti...

Kronika dveh vasi

Ciril Zupanc, upokojeni oficir, sicer doma iz Zeleznikov, se je po vojni naselil v Novi Gorici. Po upokojitvi se je začel ukvarjati z dopisništvom in ga kot takega naši bralci poznajo po mnogih dobrih prispevkih.

Lani novembra pa je v Novi Gorici izšla 64 strani obsegajoča knjižica O Gradišču in Osevljeku. Gre za kroniko dveh vasi od najstarejših časov pa do končne priključitve k Jugoslaviji leta 1947, kot dodatek pa je v knjižici tudi oris delovanja sedanje krajevne skupnosti.

Veliko zanimivih reči je zbral Zupanc, ko je pisal knjižico o dveh primorskih vaseh z zavednimi prebivalci, ki se niso nikoli uklonili nasilju. Plo-

šča Simonu Gregorčiču, ki je od 1882 do 1903 živel kot kaplan na Gradišču, je bila polnih 25 let fašistične tiranije zakopana, po osvoboditvi pa so jo znova vzdali na prejšnje mesto. Kaj ni to spričevalo zavednosti preprostih ljudi? Potem ko so fašisti zatrli vsa društva Slovencev so tudi na Gradišču in v Osevljeku začele delovati trojke TIGR, ki so neokrnjene dočakale leto 1941. Iz njih je še istega leta nastalo jedro Osvobodilne fronte, oktobra ali novembra 1941 pa je na Gradišču nastala še celica KPS. Samo 14. februarja 1943 pa je z Gradišča in Osevljeka vstopilo v Kraško partizansko četo 36 fantov in deklet. Po končani vojni pa sta morali obe vasi skupaj z drugimi primorskimi Slovenci nadaljevati boj proti zavezniški vojaški upravi za pravico živeti v eni državi s svojimi sonarodnjaki.

Značilni so podatki o udeležbi vaščanov v osvobodilnem gibanju in o žrtvah. Iz obeh vasi je bilo 127 borcev NOV, od tega 14 žensk. V zaporih in taboriščih je bilo iz obeh vasi 31 oseb, od tega 10 žensk. Ob koncu knjižice so podatki vseh, ki so padli ali umrli po taboriščih.

Priznati je treba Zupancu, da je kljub omejenemu prostoru zapisal in objavil vse najbolj bistvene reči ter prikazal javnosti značilno primorsko vas z njenimi zavednimi ljudmi. Zato bo najbrž knjižica postala zgled za pisanje podobnih vaških kronik tudi drugim piscem.

MILE PAVLIN

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

V pregnanstvo

Prišli so tuji vojaki
k hiši, bajti vsaki.
Tako so govorili:
»Ne bomo dolgo se mudili!
Punkeljne basajte,
na pot se brž podajte!
Čez uro, dve ali tri
bo treba rajzati...«

Kmet Čop
iz Polšnika

KAM Z GENERALI?

V Italiji gre za vojaške potrebe približno 15 % državnega proračuna. Optimisti trdijo, da od skupnega zneska, ki je namenjen za vojaške potrebe, potrošijo za administracijo dve tretjini, tretjino pa za vse drugo, medtem ko so manjši optimisti mnenja, da gre za nabavo opreme komaj četrtina vsega vojaškega proračuna.

Italijanske oborožene sile imajo dve oklepni diviziji (oboroženi sta z ameriškimi tanki M-47 in M-60, ki pa jih sedaj nadomeščajo z nemškimi leopardi), pet pehotnih divizij, štiri pehotne brigade, eno »konjeniško« brigado s tanki M-47, pet planinskih brigad, eno projektilsko brigado (dva bataljona sta oborožena z raketami honest john, štirje pa z raketami hawk) in eno padalsko brigado.

Italijanska vojska se odlikuje tudi po tem, da ima trikrat več generalov in admiralov, kot jih potrebuje. Tako na primer kopenska vojska potrebuje 192 generalov, ima pa jih 474, od katerih je 209 generalov na neomejeno dolgem dopustu. Mornarica ima namesto sedemdesetih čez dvesto ad-

zanimivosti

miralov. Od teh nima 99 admiralov ne svojega poveljstva ne kakih nalog. V letalstvu bi zadostovalo 65 generalov. Dejansko pa jih je tam 228, od teh pa 132 generalov nima nobenega uradnega položaja. Višek je tudi pri višjih oficirjih. Vojska jih potrebuje 5981, medtem ko je njihovo število mnogo večje (7423). Zato za 975 višjih oficirjev nimajo dela in so jih poslali domov na »dopust«.

KITAJSKE MEDCELINSKE RAKETE

V Pentagonu so objavili, da Kitajska že lahko proizvaja balistične izstrelke z dometom do približno 3500 km. S takimi izstrelki bi bila dana Kitajcem možnost, da bi lahko uničevali cilje v evropskem delu Sovjetske zveze.

»Povsem je možno, da imajo Kitajci tudi te vrste izstrelkov v svoji oborožitvi, čeprav ni o tem še nobenih uradnih dokazov,« je izjavil predstavnik Pentagona na tiskovni konferenci. Poleg tega je še dejal, da ni moč ugotoviti, ali imajo ti izstrelki jedrske bojne glave, toda opazili so, da poteka kitajski program jedrskih poskusov zelo prizadevno.

Tisk pa poroča nekoliko drugače. Če mu je verjeti, Kitajci delajo tudi na izstrelkih z dometom do 11 000 km. S temi je seveda mogoče obstreljevati cilje ne le v Sovjetski zvezi, ampak tudi v Združenih državah Amerike. Te izstrelke pa naj bi lahko vključili v svojo oborožitev šele po letu 1974.

PLAČILO ZA NEDOBAVLJENA LETALA

Britanska časopisna agencija je v dobro poučenih krogih zvedela, da bodo Francozi plačali Izraelu za nedobavljenih petdeset letal tipa mirage 75 milijonov dolarjev. Izraelci so naročili reakcijske lovce mirage že pred izbruhom šestdnevne vojne med Izraelom in arabskimi državami, toda prejeli jih tudi še po petih letih niso, ker je predsednik de Gaulle prepovedal izvoz orožja v Izrael. To pa kljub temu, da so Izraelci za letala že vnaprej plačali 50 milijonov dolarjev.

PRVA FRANCOSKA JEDRSKA PODMORNICA

Prva francoska jedrska podmornica Redoutable je 30. januarja odplula iz Bresta na prvo patroliranje, ne da bi bilo objavljeno, kam je krenila. Opazovalci menijo, da je podmornica, oborožena s šestnajstimi izstrelki tipa polaris, bržkone odplula v severni del Atlantskega oceana, kjer med Norveško in Grenlandijo patrolirajo ameriške in britanske jedrske podmornice.

Poleg omenjene ima francoska vojna mornarica še dve jedrski podmornici. Obe sta že gotovi, toda v oborožitev ju bodo vključili letos oziroma v prihodnjem letu. Francozi se ne nameravajo zadovoljiti samo s temi tremi podmornicami, temveč načrtujejo gradnjo še četrte in pete jedrske podmornice.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

POSVETOVANJE O POLOŽAJU IN NALOGAH DRUŽBENOPOLITIČNIH IN DRUGIH ORGANIZACIJ PRI SPLOŠNEM LJUDSKEM ODPORU

Vsestransko in temeljito

Dne 16. februarja se je v Beogradu začelo dvodnevno posvetovanje o položaju vlogi in nalogah družbenopolitičnih in družbenih organizacij v sistemu splošne ljudske obrambe. Sklicala ga je zvezna konferenca SZDL na predlog komisij za splošno ljudsko obrambo zvezne konference SZDL in predsedstva ZKJ. Udeležilo se ga je nad 400 gostov, med katerimi so bili mnogi vidni predstavniki našega družbenega življenja, tako član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Fadil Hodža ter zvezni sekretar za narodno obrambo armadni general Nikola Ljubičić.

V zadnjem času se je pri organizaciji takih in podobnih zborovanj ustalila navada, da že prej pošljejo vsem možnim udeležencem gradivo, kjer so natisnjeni prispevki o vsebini posvetovanja. Možni udeleženci posvetovanja so tako prisiljeni, da že pred tem temeljito pregledajo gradivo, ker drugače ne morejo razpravljati o posameznih prispevkih. Na ta način pa se tudi dragoceni čas, potreben za posvetovanje, močno skrajša.

Tako so tudi naredili pri že omenjenem zborovanju. Udeleženci so prejeli 196 strani obsegačo knjigo »Gradivo za posvetovanje o položaju, vlogi in nalogah družbenopolitičnih in družbenih organizacij v sistemu splošne ljudske obrambe«. Format je isti kot pri listih za pisalni stroj. V knjigi so prispevki enainvajsetih avtorjev. Razen tega pa so izdali tudi drugi del na enakem formatu, ki zajema prispevke triindvajsetih avtorjev na 126 straneh.

Uvodni govor je imel sekretar zvezne konference SZDL Ali Šukrija. Iz njega lahko povzamemo nekaj bistvenih ugotovitev. Splošni ljudski odpor je neločljiv sestavni del naših naporov za razvoj in uveljavitev samoupravljanja, zato imajo glede tega velik pomen delovne organizacije. Nadalje

— sposobnost za obrambo ni odvisna samo od orožja, opreme in organizacije, ampak predvsem od pripravljenosti ljudi za boj. Tega pa je moč uresničiti samo tedaj, če je ljudstvo enotno; če zaupajo ljudje drug v drugega in v lastno sposobnost ter če uspešno odstranjujemo razne napake. Treba se je tudi upirati vsem poskusom sovražne propagande v različnih oblikah. Uresničevanje načela o splošni ljudski obrambi je doseglo že lepe uspehe, toda z njimi se ne moremo biti povsem zadovoljni, treba je narediti še več. Sploh je to boljše dogajanje. Posebno dobro je to, da pri tem sodelujejo organizacije s številnim članstvom.

V drugem delu gradiva je natisnjen tudi prispevek Staneta Petelina iz Slovenije, ki govori o založniški dejavnosti, oziroma o nekaterih izkušnjah te dejavnosti v okvirih Zveze rezervnih starešin. Prispevek govori o vlogi revije Naša obramba in o izdajah Partizanske knjige, ki je izdala v treh letih nad 50 knjig ter prodala veliko količino zemljevidov, kompasov in daljnogledov oziroma druge opreme.

Izmed prispevkov drugih avtorjev je težko oceniti, kateri je pomembnejši, ker so pomembni vsi, le po raznih panogah in z

raznih zornih kotov. Zato naj našteto vsaj nekaj naslovov:

Dr. Jovan Marjanović je pisal o vlogi družbenopolitičnih organizacij v sistemu splošne ljudske obrambe. Največji poudarek je na delovanju ZK. Bolj odločno pa o tem govori Branko Bosanac, medtem ko Ivan Landripet piše o vlogi SZDL v splošni ljudski obrambi. Tudi akademik Mihailo Apostolski piše o vlogi SZDL, toda v zvezi z zgodovinskimi izkušnjami, Janko Todorovski pa piše o SZDL. Mile Pešut govori o

vlogi mladinske organizacije, o vlogi sindikatov pa komisija za narodno obrambo zveznega sveta sindikatov.

Za nas pomemben je prispevek o razvijanju revolucionarnih tradicij in o njihovi povezavi s pripravi na obrambo. Napisal ga je Pero Korobar. Tudi naslednji, Vlado Bajić, govori o podobnem, o pravem položaju borcev NOV kot prvine splošnega ljudskega odpora. Skrb za borce v sedanjosti pa je važna zaradi zglede mladim, kako bi skrbeli zanje, če bi bili žrtve vojne.

Predsedstvo ZRVS Jugoslavije je podalo svoje misli o vlogi te organizacije kot ene najbolj pomembnih za splošno ljudsko ob-

Strelec in pol

Večkrat smo že imeli priložnost videti vojaka, ki si je v vojaški suknji prisluzil veliko priznanj, pokalov in kdo ve kakšnih nagrad še. Da bi pa kaj takšnega videli pri enem samem, je res redkost.

V Ptujju smo srečali vojaka Velimirja Pražiča, člana strelskega društva »Jože Laco«. Velimir si je v času služenja vojaškega roka nabral že toliko različnih priznanj, da že sam več ne ve, kje bi začel pripovedovati. Bil je prvak občine v streljanju z malokalibersko puško, bil je drugi na tekmovanju z malokalibersko puško serijske izdelave... Pa kdo bi našteval vse njegove uspehe! Raje smo ga povprašali, kako mu uspeva dosegati tako dobre rezultate.

»Sam ne vem, kako to, da sem — vsaj tako je videti po mojih uspehih — tako dober strelec. Nimam nobenega posebnega recepta za streljanje. Moraš biti le miren in zbran. To je moj edini pogoj za uspeh.«

Kaj pa vaje? »Doma, v Gospiču, nisem pred odhodom k vojakom nič streljal, šele pri vojaki sem se ogrel za to »zabavo«. Sedaj imamo treninge pred vsakim tekmovanjem, treniram pa tudi večkrat popoldne, ko drugi počivajo.«

Zvedeli smo tudi, da je bil Velimir na svojem rednem vojaškem dopustu prav v času, ko se je v Ljubljani pripravljalo republiško prvenstvo v streljanju. Njegov komandir mu je sporočil domov, da bo v Ljubljani tekmovanje, in Velimir se je kar

sedem dni pred koncem svojega vojaškega dopusta vrnil v svojo enoto!

»Velimir, kako to, da si žrtvoval kar sedem dni svojega dopusta?«

»Nekako sem se ogrel za streljanje in republiško prvenstvo mi je veliko pomenilo. Zato sem se odločil, da se vrnem prej in da se ostalim članom pridružim tudi pri treningu.«

Ali si misliš, da ti bodo teh sedem dni povrnili?

»Ne, tega nisem pričakoval.«

In tako bo Velimir še vnaprej dobro streljal, pobiral diplome, pohvale, pokale... Za zbirko, ki mu bo ostala lep spomin na vojaške dni.

MITJA CIUHA

BORCI 31. DIVIZIJE!

Borce 31. divizije (Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter drugih enot te divizije) vabimo z njihovimi svojci vred na tovariško srečanje, ki bo v soboto, 4. marca ob 7. uri zvečer v Domu JLA v Ljubljani. Pridite, ne bo vam žal. Poskrbljeno je za zabavo, čakajo pa vas tudi prijetna presenečenja.

Odbor borcev 31. divizije

rambo. Polkovnika Mensur Ibrahimpašić in Peko Liješević obdelujeta moralnopolitično in psihološko pripravo prebivalstva za splošni ljudski odpor. Približno o istem piše tudi generalmajor Aleksandar Vukotić. Na splošno piše o vlogi društev Bogdan Trgovčević, medtem ko pišejo naslednji avtorji o posameznih organizacijah in društvih. Tako Gajo Vojvodić o tabornikih, strelska zveza Jugoslavije o strelstvu, planinska zveza o sebi, Milorad Deretić o Avto-moto zvezi, Milan Ercegan o telesnovzgojnih organizacijah, Rdeči križ o sebi, nazadnje pa Emila Paravina o otrocih in pionirjih.

V drugem delu so prispevki o vlogi zvez študentov Bosne in Hercegovine, o ZRVS Srbije, o vlogi žensk v Bosni in Hercegovini (seveda vse s stališča splošne ljudske obrambe), nadalje o vlogi žensk v Makedoniji, o vlogi prosvetnih delavcev. O planinski organizaciji spet govori Jože Bajer. Drugače pa je drugi del posvečen predvsem vlogi in položaju družbenopolitičnih skupnosti.

Obširno gradivo iz obeh knjig, pa tudi iz razprav, kajpak ni moč opisati v skromnem članku na močno omejenem prostoru. Zato bo vse kar so na omenjenem posvetovanju ljudje izrekli ali že prej zapisali, ostalo kot napotilo vsem tistim, ki se ukvarjajo s pripravi na obrambo. MP

Topografski priročnik

V kratkem bo izšel pri »Partizanski knjigi« TOPOGRAFSKI PRIROČNIK — knjiga, ki bo prišla zelo prav planincem, tabornikom in vsem, ki radi hodijo v naravo, zlasti pa še rezervnim vojaškim starešinam in pripadnikom partizanskih enot. Knjiga bo žepnega formata in bo dragocen pripomoček pri orientaciji na terenu ter pri vodenju vojaške delovne karte, v njej pa bodo tudi najpogostejši topografski in taktični znaki s podrobnim opisom.

Prednaročila sprejema: »Partizanska knjiga«, 61000 Ljubljana, Vodnikova 43, telefon 56-750, 56-498.

Šola in rezervni starešine

Velikokrat smo že ugotavljali, kako ima primerna vzgoja za obrambo in zaščito po šolah velikanski pomen pri pripravi na splošni ljudski odpor v morebitni vojni. Ko smo to ugotovili, smo pri tem začeli vrednotiti tudi vlogo vzgojiteljev, to je prosvetnih delavcev. Kot je znano, mora tisti, ki koga kaj uči, vedeti veliko več kot on. Zato je velikega pomena, če so prosvetni delavci temeljito poučeni o obrambnih zadevah in če svoje znanje neprestano obnavljajo ter izpopolnjujejo. Med prosvetnimi delavci je velik odstotek žensk, ki niso služile vojske in se nikoli niso ukvarjale z vojaško veščino. Med moško manjšino pa spet niso vsi rezervni oficirji ali podoficirji. Ti bi zaradi svoje strokovne usposobljenosti, pridobljene med vojno in po njej v raznih vojaških šolah, morali postati pobudniki obrambne vzgoje in zaščite po šolah. To velja tako za obvezni pouk kot tudi za raznovrstne oblike izven njega.

Tako za marsikje pri nas ustanovili aktivne Zveze rezervnih vojaških starešin po šolah. Ti naj bi se lotili uresničevanja načela o splošni ljudski obrambi po šolah bolj organizirano in usklajeno, predvsem pa naj bi prispevali k izboljšanju pouka in pomagali pri organizaciji dejavnosti, koristnih za obrambno pripravljenost.

Rezervni starešine, prosvetni delavci, so imeli v Kranju 16. februarja že drugi sestanek. Zal se ga je udeležilo le malo povabljenih. Delno je temu vzrok zaposlenost v šoli in pri družbenopolitičnem delu, delno pa tudi neobveščenost in nerazumevanje nalog aktivov po šolah. Pri razpravi o poročilih je bilo namreč slišati mnijenja, čemu nam bodo aktiv ZRVS po šolah, ko imamo vendar tam že odbore za splošni ljudski odpor, navadno pa so v obeh telesih isti ali pretežno isti ljudje. Zato se tudi na posvetovanju v začetku razprava ni in ni mogla razživeti. Čutiti je bilo, da so mnogi udeleženci prišli na posvet predvsem zaradi discipliniranosti, manj pa iz potrebe po izmenjavi mnenj in izkušenj.

Ko govorimo o obveščenosti, moramo zapisati, da je morda največji uspeh takih posvetovanj (pa tudi kranjskega) v tem, da so rezervni starešine prosvetni delavci prvič slišali, kaj imajo na razpolago pri pouku obrambne vzgoje in zaščite, pri vzgoji in delu v društvih. Vse kaže, da je bilo doslej obveščanje o teh rečeh vse preveč pisarniško in da gradivo zelo pogosto ni prišlo do tistih, ki jim pritiče. Mnogi so se pritoževali, češ nimamo vojaške opreme in orožja, nimamo filmov, toda na sestanku se je izkazalo, da je vse to moč najti, samo na pravega se je potrebno obrniti.

Nadalje se je izkazalo, da mnogim še ni jasna vloga odbora za splošni ljudski odpor po šolah. Take odbore ustanavljajo v skladu z vojnimi načrtom občin. Razumljivo je, da bi v primeru, če bi bila vojna, v njih delovali le nerazporejeni starešine, oziroma tisti, ki niso vojaški obvezniki. To pomeni, da v primeru vojne v teh odborih skoraj ne bi bilo rezervnih starešin. Torej imajo rezervni starešine v teh odborih v mirnem času samo to vlogo, da s svojim znanjem usposablja druge za delo.

Solniki kranjske občine so tudi po-

vsem pravilno ugotovili, da so velike težave zaradi slabe telesne zmogljivosti učencev. Delno je temu krivo pomanjkanje telovadnic po starih šolah. Prav tako primanjkuje prostorov in sredstev za delo društev. Predvsem bo nekako treba urediti strelišča.

Sploh pa gre pri pouku obrambne vzgoje za to, da se znebimo suhega besedovanja po učilnicah, zlasti med obveznim poukom v srednjih šolah. Poleg najnujnejših priprav na praktični pouk bi bilo povsod treba uporabljati učila. Med te spadajo tudi filmi, ki jih mladina zelo rada gleda. Praktični pouk pa je sploh veliko bolj zanimiv kot teoretični in je zato povsod ob njem tudi uspeh boljši.

Zanimiv je predlog, da bi uvedli pouk obrambne vzgoje in zaščite tudi v 7. in 8. razred osemletk. Ta pouk je zdaj v okviru pouka kemije, biologije in telesne vzgoje, toda prav bi bilo, če bi ga uvedli kot samostojen predmet, podobno kot v srednjih šolah. Mladinci in mladinke v tej starosti so v zadnji vojni veliko naredili in bi bilo zato prav, če bi bili primerno poučeni o svojih možnostih in nalogah v primeru vojne. Pouk obrambne vzgoje in zaščite — toda ne samo v okviru naštetih treh predmetov — pa bi lahko uvedli v vse predmete v višjih razredih, celo v razredni pouk nižjih razredov. Sploh pa je pouk obrambne vzgoje in zaščite tesno povezan z razvijanjem in negovanjem revolucionarnih tradicij, vanj spada tudi moralna vzgoja.

Lahko ugotovimo, da so pred nami še velike naloge glede pouka in vzgoje v šolah. Znano je, da so naši otroci in mladinci precej obremenjeni in da je predmetnik zelo zasičen, preveč natrpan. Toda treba bi bilo nekaj izločiti in pridobljeni čas izkoristiti za obrambno vzgojo in zaščito. Dokler te ne vrednotimo tako kot bi jo morali, ne bomo mogli reči, da smo naredili dovolj v mirnem času in tudi ne bomo mogli reči, da smo se znebili mišljenja, kako je obramba samo zadeva vojske.

M. P.

KITAJSKA RADARSKA POSTAJA V TANZANIJI

Zahodnonemški novinarji so menda v tanzanijski džungli odkrili veliko radarsko postajo, ki naj bi jo zgradili kitajski strokovnjaki, namenjena pa naj bi bila za spremljanje sovražnih raketnih izstrelkov in za nadzorovanje poleta kitajskih raket. Novinarji so ugotovili, da so opremo izkrcali v pristanišču Dar Es Salaamu v eni sami noči in jo s kamioni takoj prepeljali v notranjost dežele. Opazili pa so tudi to, da Kitajci ne iztovarjajo le opreme za 1.800 km dolgo progo, ki jo grade skozi Tanzanijo v Zambijo, ampak da marsikateri konvoj zavije tudi v notranjost džungle. V Tanzaniji je menda zaposlenih 14.000 Kitajcev.

Kitajci naj bi menda že sedaj imeli kakih 120 atomskih in termonuklearnih bomb, poleg tega pa še kakih dvajset izstrelkov s srednjim doletom, ki jih imajo v severovzhodnem in severozahodnem delu Kitajske. Prav tako ima Kitajska 30 bombnikov TU-16, ki lahko prevažajo atomske bombe do 2.400 km daleč. Vsak mesec zgrade na Kitajskem po pet takih bombnikov.

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pre tlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRIOLOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi štruklji, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičom ali zeleno solato.

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIŽOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

DELAMARIS IZOLA

Cerklje ob Krki niso bile med zadnjimi

PIŠE: MIHA BUTARA-ALEKS

Povedati moram, da so se ti posredovalci misli o odporu proti preseljevanju zadržali v domačem kraju le po nekaj dni, zakaj poleg tega da so bili v službi, so se morali izogniti tudi morebitnim povračilnim ukrepom okupatorja. Tako je na primer moj brat Franc dobil obvestilo, da je eden izmed tistih domačinov, ki so v aprilu navdušeno pričakali Nemce, govoril: »Jožetovega Francelja sem videl doma na ganku. Kaj ima ta iskati tukaj, saj prebiva v Ljubljani? Ugotoviti bo treba, če ima dovoljenje...« Kar je veljalo za mojega brata, je veljalo tudi za druge, zato so se morali z domačega kraja umakniti že po nekaj dneh.

Ob vrnitvi mojega brata Franca v Ljubljano sem ga jaz že čakal v njegovem stanovanju na Miklošičevi, kamor sem prišel iz nemške zasedbene strani v Šentvidu nad Ljubljano ilegalno, takoj ko sem zvedel za nemški razglas. K bratu na Miklošičevo pa je prišel tudi brat Jože, ki je bil dobro leto zaposlen pri ljubljanski policiji in je pripadal skupini, s katero je že v začetku 1941 navezal stike tovariš Boris Zihel. Dogovorili smo se, da bom v domačo vas z istim namenom kakor brat France odšel tudi jaz. Brat France mi je naročil, naj se med potjo zglašim pri Francu Kerinu v Sv. Križu pri Kostanjevici (sedaj Podbočje), kjer bom našel Toneta Marinčiča, s katerim naj se dogovoriva glede cerkljskih fantov. Če pa se ne bi srečal s Tonetom, potem naj grem v čevljarsko delavnico Župančičevega Francelja, kjer se bom srečal s cerkljanskimi fanti, ki naj jim naročim, da naj pridejo čez mejo, in jih pričam, da se ja ne bodo pustili seliti v Šlezijo.

V domači kraj sem se napotil prek Novoga mesta. Ker pri Kerinu, kjer sem se samo bežno ogledal, nisem našel Toneta Marinčiča, sem se še isti dan proti večeru napotil skozi vasi Dobravo in Znanovce ter ob desnem bregu Krke. Tako sem nekaj pod nemško-italijansko obmejno stražnico in nad Podcatenskim prišel najprej v Bušečo vas in nato v Cerklje. Tudi jaz sem nagovarjal očeta in druge domače, naj se umaknejo pred preselitvijo. Posamič sem se sestal z več cerkljanskimi fanti. Šel sem pa tudi k Francu Župančiču, kjer se je zbralo več fantov. Obljubili so mi, da se ne bodo pustili seliti, da bodo pravočasno pobegnili ali na italijansko zasedbeno območje ali na območje severno od izselitvenega pasu.

Med pogovorom pri Župančiču je prišel na obisk »zibcener« Jože Ilc, ki je bil po rodu iz Čušnjic, živel pa je v Cerkljah. Ta stari fant, ki se je preživljal s pletenjem košar in zelo revno živel, je še pred napadom na Jugoslavijo verjel v nemško zmago in je pod Nemci pričakoval boljše življenje. Zaradi tega sva se v četrtek zvečer pred napadom na Jugoslavijo sprla. To je bil vzrok, da smo fantje po njegovem vstopu v Župančičevo delavnico spremenili temo pogovora, vendar tako nespretno, da je Jože to opazil in po kratkem molku pri vratih, kjer je stal kakor grešnik, odšel. Kmalu zatem je prišla k Župančiču ena od treh Kužljevih deklet, ki so stanovali zraven Ilca, in vprašala: »Kaj ste imeli z Ilcem? Ko je prišel od vas v svoje stanovanje, je tako glasno jokal, da se je skozi tisti debeli zid slišalo v naše stanovanje...« Povedala je še, da je šla k njemu in ga vprašala, kaj da mu je. On pa ji je odgovoril: »Kam smo prišli, da mi cerkljanski fantje ne zaupajo?« Zame, ki sem se spomnil že omenjenega prepira z Ilcem v času aprilske vojne, je bilo to dokaz, da je tudi Jože Ilc prišel do spoznanja, kako se je motil, ko je verjel Nemcem.

Le redki prebivalci Cerklj in okolice so verjeli nemškim obljubam in zagotovilom, da bodo v Šleziji dobili druga posestva in da jim bo povrnjena gmotna škoda. Tudi zagotovila nemškega župana Šrofja, ki je bil pred vojno občinski tajnik, šef pošte in rezervni kapetan bivše jugoslovanske vojske, niso zalegla. Večina je bila potrta, vendar se je nekako vdala v usodo, ker se ni imela kam umakniti. Mnogi so pričakovali, da ne bodo preseljeni, če bodo vestno delali in če se ne bodo pregrešili zoper nacistične Nemce. Nemci so na letališču v Cerkljah, ki so ga razširjali, zaposlili precej lastnikov konjskih zapreg. Očitno so motorizacijo potrebovali na vzhodni fronti. Vsi ti prevozniki so živeli v upanju, da morda le ne bodo izseljeni, če bodo delali, kar so jim Nemci tudi obljubljali, zato so s pobegom čez mejo odlašali tudi tisti, ki so za to imeli nekaj možnosti. Med njimi je bil tudi moj oče. Ta negotovost pa je tudi vplivala na odnos do lastnine. Ljudje so klali nedohranjene svinje in pili vino v večjih količinah kot običajno. Tisti, ki so

delali na letališču, vedo povedati, da so ljudje prinašali s sabo pečenko vsak dan in se z njo ponujali, ker jim ni teknila. Čeprav so videli in vedeli, da se s tem dela škoda, so govorili: »Bolje, da to pojemo mi, kakor tujci...«

Prišlo pa je tudi do izbruhov, ko sta se srečali dve stremljenji. Eno je bilo pomirjevalno, češ ne se zameriti Nemcem, ker nas bodo v nasprotnem primeru izselili, drugo pa ravno nasprotno, češ na Slovenskem smo. O tem pričajo tudi naslednji dogodki. Pri vinogradu Franca Gramca na Piroškem vrhu smo se zbrali on, Tone Judež, ki je prišel iz Trbovelj, in jaz. Po vrnitvi iz vinograda že v prvem mraku smo za-

Franc Župančič, čevljar iz Cerklj, pri katerem so bili 1941 sestanki oziroma javka. Z bratom Ivanom se je 1941 umaknil v Rajhenburg (Brestanico), kjer sta oba nadaljevala aktivno delo za OF. 1944 je šel k partizanom in postal obveščevalec v 3. bataljonu 3. VDV brigade.

vili v gostilno Rudija Goloba na Dolenji Pirošici. V točilnici smo poleg gostilničarja Rudija in njegove hčerke Mimice srečali še tri zelo mlade nemške pilote. Mimici sem ob vstopu rekel: »Mimica, le glej, kako se boš držala. Če ne bo kaj v redu, bodo šli laski, kot so šli že mnogim...« Tega seveda nisem rekel, ker bi se morda Mimica navduševala in nepotrebno družila z okupatorji, ampak kar tako, za opozorilo. Oče pa se je teh mojih besed zelo ustrašil in nas prosil, naj bomo tihi, ker jih zaradi takih naših izpadov lahko izselijo. Takšno Rudičjevo stališče pa je pri nas treh povzročilo ravno nasprotni učinek, k čemur je pripomoglo splošno vzdušje med ljudmi, nekaj pa tudi popiti malgani. Stopil sem k Nemcu-pilotu, ki je vrtel gumb na radiu, in ko sem opazil kakzalko blizu Londona, sem ukazovalno zavpil: »London!« Nemec je takoj naravnal na London. Toda še preden se je dobro zasljal glas iz Londona, sem mu ukazal: »Moskva, Moskva!« — kakor je pisalo na skali, in Nemec je spet brž ubogal. Gostilničar Rudi je ves čas moledoval: »Fantje, fantje, ne, ne!« Nemci pa so takoj nato brez besed vzeli kape, zapeli plašče, v katerih so bili še od prej, in odšli. Mi smo se spraševali, kaj bi bilo, če bi bili Nemci drugače reagirali. V svoji gorečnosti smo prišlo do sklepa, da nam Nemci ne bi mogli nič, ker je imel Franc Gramc pri sebi samokres, midva s Tonetom pa žepna noža.

Podoben primer se je pripetel v gostilni Alfonza Vahčiča v Cerkljah ob Krki, tik preden je pobegnil čez mejo Jože Mladkovič iz Župeče vasi, ki pa je svojo družino čez mejo spravil že prej. Jože je, razjarjen zaradi tega, ker bo moral bežati z rodne doma, in zato, ker so mu okupatorji zaprli brata Karla, vpričo dveh nemških policistov potegnil s stene Hitlerjevo sliko in jo vrgel po tleh, policista Južeka, ki je bil doma ob avstrijski meji in se je ponoči plazil pod okni Slovencev in prisluškoval, pa je z broco v zadnjico vrgel čez prag. Preden sta si polista opomogla od presenečenja, je Jože Mladkovič s pomočjo Alfonza Vahčiča že pobegnil skozi zadnja vrata gostilne, čez dvorišče in vrt, se za vasjo napotil domov, napregel konje v že pripravljeni voz ter pognal proti meji, ki jo je srečno prešel. To se je seveda dogajalo zvečer v temi.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Partizanska pošta v Sloveniji

Datumi in ure o oddaji in prejemu pisem med vojno pričajo, da je bila partizanska kurirska služba izredno dobro urejena. To so zahtevale težavne vojne razmere. Slovenija pa ima razmeroma gosto prometno omrežje, čemur je bilo treba skrbno prilagoditi dobro zavarovane, zaupne kurirske zveze.

Prve relejne (zvezne) postaje (s kratiko RS.) in terenski vodi (TV) so začeli nastajati junija-julija 1942, pred italijansko roško ofenzivo. Ta ofenziva je razvoj relejnih postaj malo zavrla, a septembra 1942 so kurirske postaje TV že začele redno delovati — najprej na Dolenjskem in Notranjskem, pozneje pa tudi na Primorskem, Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem.

Kurirske postaje so imele nalogo vzdrževati stalne in hitre zveze s Štáfetami. Zato so jih imenovali — relejne postaje. Ime »relejna linija« ali »relejna zveza« izvira iz zgodovine pošte. »Relais« (izg. relé) je francoska beseda; uporabljali so jo tudi v starih časih za poštné postaje, kjer so menjavali konje za poštné kočije.

Središnje kurirjske zveze (TV) je bilo na Dolenjskem; to je bila relejna postaja »TV—15«. Od tam oz. tja so vodile zveze na Notranjsko, Primorsko, Gorenjsko, čez Krko na Štajersko in dalje na Koroško, čez Belo krajino pa na Hrvaško. Do konca vojne se je omrežje kurirske pošte tako razvilo, da je imelo 145 postaj s 1400 kurirji in drugimi sodelavci. Ta organizacija je premagovala zelo uspešno vse težave kljub najhujšim vojnim razmeram ter številnim sovražnikovim zasedom, tako da ni bilo kraja, kamor bi kurirji ne dostavili pisma. Celo v Ljubljano in iz Ljubljane so dan za dnem prinašali ali odnašali pošto, čeprav je bilo mesto ograjeno z visoko ograjo iz bodoče žice in zastraženo kot koncentracijsko taborišče. Relejne postaje so sprva sprejemale pošiljke (pisma), ne da bi jih zaznamenovale na ovitku, o poštmem žigu pa ni bilo niti govora.

Sčasoma se je partizanska pošta tako razvila, da so prevzemali in oddajali tudi večje pošiljke, zavitke tiskovin, razne pakete itd., zato so morali na postajah uvesti nadzor. V ta namen so spočetka na pisma zapisovali šifro in številko kurirske postaje, z datumom in uro prevzema pošiljke ter s podpisom komandirja. Ohranilo se je več pisemskih ovitkov s podpisi komandirjev, npr.: Tesar, Viktor, Berto, Izidor, Črtomir itd. Postaje so bile zaznamo-

vane s številčkami in črkami, npr.: Primorsko (P), Gorenjsko (G), Štajersko (S), Koroško (K), Dolenjsko (TV). Vsaka postaja je imela svojo številčko. Uvedli so tudi posebne knjige, ki so vanje morali vpisovati vso prejeto in oddano pošto. Vpisati je bilo treba pošiljatelja in številčko pošiljke, naslovnika, datum prejema in podpis prevzemnika pošiljke. Med opombami pa so kurirji vpisovali posebnosti pošiljke, npr.: nujno, ekspresno pismo, vrednostna ali denarna pisma itd. Nujne pošiljke so sprva zapisovali kot »poverljivo«, »službeno«, »važno«, »nujno« ali »zelo nujno«. Pozneje so nujna pisma žigosali na spodnjem levem vogalu ovitka z žigom »EX«.

Dne 1. maja 1944 je bilo za nužna pisma uvedeno oznamenovanje »RR«. Pod tem znamenjem je bil naslov ali podpis odpošiljatelja z datumom in uro oddaje pošiljke. Žig je bil navadno rdeč. Pečatnike so izdelali v partizanski tiskarni »Partizanka 15«. Uporabljali pa so tudi druge žige, npr. med tekmovalcem leta 1944 z napisom »Tekmujmo«, med mladinskim kongresom pa z napisom »Živel II. kongres Zveze slovenske mladine«.

Tekmovanji je bilo več. Eno izmed njih od 27. aprila do 27. junija 1944 je bilo posvečeno triletnici OF. Kurirji so tekmovali, kdo bo hitreje prenesel pošiljke. Med tem tekmovanjem so pismo RR, odposlano z Dolenjskega s TV 14, prenesli na Primorsko, na P 1 od 2. maja ob 17. uri do 3. maja do 16 ure. Pismo s TV 15 na Dolenjskem pa je prišlo na S 29 na Štajerskem od 20. do 26. maja. Pred tekmovanjem so pisma potovala s Koroškega čez Gorenjsko in Primorsko na Dolenjsko 150 ur, med tekmovanjem pa le 96 ur.

Denarna pisma so bila označena z napisom »denarno pismo«. Na ovitku je bila napisana (tudi z besedami) vsota denarja.

Na zavetkih literature iz partizanskih tiskarn je bil napis »prednost«. Te pošiljke so namreč imele prednost pred drugo literaturo.

Zasebna pošta je bila leta 1944 prepovedana. Kolikor pa je še prihajala v promet, je bila pod nadzorom. Zasebna pisma, odpisana iz vojaških enot, partizanskih bolnišnic, tiskarn in ustanov so bila cenzurirana. Po pregledu so pisma zalepili z lepilnim trakom, zalepko pa so žigosali z napisom »cenzurirano«. V muzeju NOB je shranjenih več pečatnikov z napisom »cenzurirano«. V muzeju NOB je shranjenih več plošča-

Kurirji P 1 (Primorska) leta 1943

Naslov: _____ <i>IV 15</i>	Preko stanice: _____ <i>P. R.</i>
--	---

Štev. stan.	Čas prejema			Podpis vodje stanice	
	dan	mesec	ura		
					Kontroliral
					dne 1944
					na stanici štev.
					Kontrolor:

Pisemski ovitek iz leta 1944 z žigom kurirske postaje

latih in okroglih. V ustanovah, kjer ni-
so uporabljali žiga, so napisali z roko,
da je bilo besedilo cenzurirano; cen-
zor se je podpisal in pristavil datum.
Pisemskih ovitkov z žigi in napisi »cen-
zurirano« je ohranjenih več.

»Baza 80« je imela poseben oddelek, ki je prejemal in oddajal pošto — uradno in zasebno; imel je gumijast pečatnik z napisom »cenzurirano baza 80 a«. — Številu poštnih pošilk je zelo naraslo, s pečatniki pa je bila težava. Na nekaterih kurirskih postajah so si jih izdelali sami. Tako se pečatniki precej razlikujejo: na Primorskem so uporabljali okrogle in oglate (pravokotne), na Gorenjskem oglate, na Dolenjskem pa različnih oblik. Kakšne so imeli na Štajerskem in Koroškem, še ni ugotovljeno, ker se niso ohranili, razen redkih, ki so z njimi žigosali datume.

Pečatnike so sprva kurirji izdelova-
li sami iz snovi, kakršno so pač ime-
li pri roki, bodisi iz gumija, lesa bodi-
si iz usnja, na Primorskem pa so jih
izrezljali celo iz pese ali repe. Pozne-
je so pečatnike izdelovale partizanske
tiskarne. Nekaj pečatnikov s premič-
nimi številkami za datume so zapleni-
li pri okupatorju; izdelani so bili celo
v Trstu.

Na Dolenjskem je »Partizanska tiškarina« leta 1944 natisnila dopisnice – bele, modre in rumene. Na njih je bila natisnjena ruska znamka za 1 rubelj in slika Nemca kot požiغالca. Te dopisnice so bile le nekaj dni v prometu, ker je bila prav tedaj prepovedana vsa zasebna pošta.

Kurirji so vodili po kurirskih poteh tudi vojaške in politične funkcionarje. Potniki so morali imeti posebne dovolilnice. Na Gorenjskem so uporabljali dve vrsti dovolilnic: dovolilnica z znamenjem E je veljala za člane okrožnih in okrajnih komitejev KPS. Ti so imeli pravico vstopiti na kurirsko postajo. Dovolilnica je veljala za mesec dni (od dneva izdaje). Dovolilnica »D« pa je bila namenjena zanesljivim osebam, ki so imele pravico potovati po kurirski »liniji«, a niso imele pravice vstopiti na kurirsko postajo. Kurirji so jih puščali na »javiki«, ki je bila po nekaj kilometrov daleč od kurirske postaje. Tam jih je prevzel drug kurir, da jih je vodil dalje. Potnike, ki so potovali po »liniji«, so morali tudi vpisovati v posebno knjigo — kam in kdaj so potovali, z vpisom številke dovolilnice.

Skoraj vsa leta partizanske pošte so mislili tudi na to, da bi izdali partizansko znamko, zlasti še, ko se je osvobodeno ozemlje čedalje bolj širilo. Žal pa večja osvobodena ozemlja niso bila dovolj trajna, da bi bilo mogoče uvesti

partizansko znamko. Ostalo je le pri zamisli in pri osnutkih slikarja Božidarja Jakca. Umetnik je na »bazi 20« izdelal osnutke prve slovenske partizanske znamke; te umetnine so ohranjene. Osnutki so različni, z napisoma »Jugoslavija-Slovenija«, »Jugoslavija-OF slovenskega naroda«.

Pošiljke so po kurirskih postajah potovale tudi iz Slovenije. Tako so kurirji že leta 1942 uvedli zvezo z vrhovnim štabom NOV in POJ. O tem pomembnem dogodku je pisal tovariš Tito Edvardu Kardelju, da so 10. julija prispeli v štab slovenski kurirji in da jih je razveselil ta prvi stik s slovenskimi partizani.

Ko je sovjetska armada prodirala proti Murski Soboti, so naši kurirji prvi ustvarili zvezo s sovjetskimi poveljstvom. — Pošta je prihajala celo iz Amerike, Sovjetske zveze in Italije, tako da so pošiljke potovala od naslovnika po naših relejnih postajah. Tone Sedlar, ki se je kot partizanski ranjenec zdravil v Bariju, Italiji, si je stalno dopisoval z materjo v Straži pri Novem mestu. Sedlar je pošiljke oddajal letalcem, ki so prihajali z letalom v Belo krajino po ranjence. Iz Bele krajine pa so pisma potovala po kurirskih postajah. Milan Poljanšek iz Spodnje Idrije je že od leta 1939 služil vojaščino v italijanski vojski. Med vojno so ga poslali s torinsko divizijo na sovjetsko bojišče. Tam je bil ujet, pozneje pa je postal prostovoljec jugoslovanske brigade. Ko je bil v sovjetskem taborišču ujetnik, je pisal očetu, da je še živ. Pismo je potovalo v Murskanski, od tam z ladjo v Ameriko, potem pa spet čez morje v Italijo. Prispelo je v Bari, od tam pa je potovalo z letalom proti našim krajem. Letalec je s padalom odvrgel pošiljko nad Vojskim pri Idriji. Partizanski kurir Ivi Felc je ponoči prinesel pismo Milanovemu očetu, ki je stalnoval nekaj sto metrov od nemške postojanke. Pismo je potovalo več tisoč kilometrov šest mesec. Zigosano je bilo 14. novembra 1944...

MAKS BURGAR

fotografija z vprašajem

Danes objavljamo slikovito in zelo ostro fotografijo. Tovariše na njej ho-
mo-gece zlahka prepoznati. Vse tako kaže, da gre za neko kurirsko postajo,
ali mobilizacijsko bazo na spomlad 1944, kar sklepamo po oblekah in oboro-
žitvi. Pravi odgovor nam lahko daste le vi, dragi bralci. Sporočite nam torej:
iz katere enote so tovariši, imena, priimke in partizanska imena, kje in kdaj
je fotografija nastala in kdo je fotografiral!

POTUJOČA KNJIGARNA PARTIZANSKE KNJIGE

ČETRTEK, 24. 2. 1972 PREDGRAD
PETEK, 25. 2. 1972 STRUGE
SOBOTA, 26. 2. 1972 KOČEVJE

Slovo od Leona

Ali mora smrt udariti prav tam, kjer las najbolj zaboli?

Izgubili smo FRANCA ZALAZNIKA-LEONA, revolucionarja in enega izmed vidnih prvoborcev narodnoosvobodilnega boja na Stajerskem ter dolgoletnega družbeno političnega delavca. Odšel je mož z redkimi kvalitetami in bogatim življenjem.

Pobreško pokopališče pri Mariboru je ti-

stega dne sprejelo več kot 4000-glavo množico ljudi. Preživeli borci, družbeno politični delavci, znanci in prijatelji ne le Maribora in njene okolice, ampak tudi iz raznih krajev Stajerske smo se z nemo bolečino v srcu poslavljali od našega nepozabnega Leona. Tistega Leona, ki je med vojno prehodil vse partizanske terene od Črnih zasavskih revirjev do Pohorja, Karavank, do Slovenskih goric in Kozjaka. Odšel je tovariš, ki je po osvoboditvi imel široko odprto srce za našega človeka, za tegobe partizanskih družin, pohorskega bajtarja, slovenjsgoriškega viničarja, pohorskih, kozjaških in slovenjegoriških kmetov.

V 64 letih življenja je prehodil dolgo in trnovo pot. Življenje mu je vedno obračalo hrbet in mu nudilo najslabše. Rojen je bil na Vrhnikih pod streho revnega bajtarja — »furmana«. Zelo zgodaj se je moral začeti preživljati kot pomožni delavec. Potem se je izučil za ključavničarja, hkrati pa je doma pomagal pri vseh delih.

Pri 19 letih se je poslovil od mladih vrhniških proletarcev, s katerimi se je družil v tamkajšnjem društvu Svoboda. Pot ga je vodila v Zagreb, Beograd, Kragujevac in v Niš. Hodil je iz kraja v kraj kot gradbeni delavec in pa kot brezposeln brezdomec. V Mostarju je moral obleči vojaško suknjo. Nato se je za nekaj mesecev vrnil na Vrhniko. Sele pri 24 letih je dobil stalno zaposlitev v Delavnicah državnih železnic v Mariboru, kjer je našel nove prijatelje. V Mariboru se je vključil v studenško Vzajemnost in začel sodelovati z naprednim delavskim gibanjem. Leta 1938 je bil sprejet v Komunistično partijo. Na Studencih si je ustvaril drugi dom. Tukaj sta z ženo Rezi.

tekstilno delavko (njo so 22. julija 1942 ustrelili Nemci) sprejemala komuniste, ki so se skrivali pred policijo. Poleg teh so imeli zatočišče še organizatorji osvobodilnega boja v Mariboru in na Stajerskem.

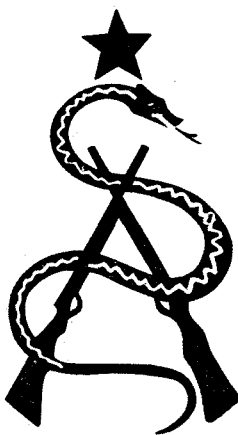
Marca 1942, ko je bil poslan na delo na Dunaj, se je povezal s tamkajšnjimi našimi ilegalci in sodeloval pri številnih sabotažnih akcijah. To so bile tako imenovane dunajske trojke, ki so povzročale okupatorju hude skrbi. Potem je bil borec ruške čete, legendarnega pohorskega bataljona, v II. grupi odredov, Lackovem odredu in se-

kretar Okrajnega komiteja KPS Maribor — levi breg. Med vojno je zrastel od preprostega borca v pomembnega organizatorja osvobodilnega boja na Stajerskem. Zaradi tega je njegov delež med vojno zelo pomemben. Po osvoboditvi pa je opravljal odgovorne naloge. Med drugim je bil predsednik okrajnega LO Maribor — okolica, ljudski poslanec, predsednik ZZB NOV okraja Maribor. Do zadnjega diha je ostal lik partizanskega borca.

Slava mu!

DRAGO MIKLAVEC

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Mirko Pokorn

Rojen je bil 10. oktobra 1905. Promoviral je leta 1930 v Zagrebu. Stajiral je v Ljubljani. Bil je banovinski zdravnik v Slovenskih Konjicah in v Vojniku. Pred Nemci se je umaknil v Suho krajino, potem v Dobropolje, Struge in vas Sneberg nad Starim Logom. Sodeloval je v partizanski saniteti v teh krajih.

Potem ko so uničili partizansko bolnico na Smuki, so Italijani in belogardisti 14. avgusta 1942 s psi izsledili ranjene partizane Jurčeto ve čete in jih obkolili. Ujeli so tudi dr. Pokorna, ki je oskrboval te ranjence na Rdečem kamnu. Ranjence in zdravnika so zverinsko pobili.

NOVO NA NAŠEM TRGU! GLAVNIK TRIMER, S POMOČJO KATEREGA SE LAHKO SAMI STRIŽETE

Trimer je znan po vsem svetu, sedaj pa ga lahko kupite tudi pri nas. Trimer je glavnik, s katerim se lahko sami strižete in depilirate. Primeren je za moške in ženske pa tudi za otroke.

Če odstranite britvice, vam Trimer varuje pri česanju las, za masažo lasišča, poleg tega pa preprečuje prhljaj in izpadanje las.

Britvice lahko kupite v vsaki trgovini in jih enostavno zamenjate, kadarkoli to želite.

Cena za komaj je 25,00 din, je ugodna in enaka po vseh trgovinah, kjer ga prodajajo. Če ga slučajno nimajo v vaši trgovini, pišite nam, poslali vam bomo Trimer po poštenu povzetju. Poština je že vračunana v ceni.

GLAVNIK TRIMER NUDI 10-LETNO JAMSTVO, TUDI PRI OKVARI PLASTIKE.

TRIMER ZAGREB
BOŠKOVIČEVA 40

Bil sem v posebni skupini

Po viziti oddelka esesovcev obiščem Sonderkommando. Tu me čaka nekaj ran in opeklin. Najpogostejše so pri kurjačih. Organske bolezni pa so med pripadniki posebne skupine zelo redke, saj imajo čista ležišča in obleko, pa dobro, skoraj odlično hrano. Sicer pa so to sami mladi moški, ki so jih odbrali prav zavoljo njihovega dobrega fizičnega stanja. Pač pa so med njimi mnogi živčno bolni. Kaj bi ne bili, ko vedo, da tod umirajo njihovi starši, žene in otroci!

Vsak dan pripeljejo na tisoče trupel, jih zvlečejo pred peči krematorijev in jih z lastnimi rokami zlagajo v upepeljevalne zaboje. To povzroča depresije in pogosto nevrastenijo. Vsak pripadnik posebne skupine z bolečino misli na svoje minulo življenje in s strahom pričakuje prihodnje dni. Prihodnost pripadnikov Sonderkommando je kaj kratka — samo štiri mesece traja. Po štirih mesecih se lepega dne pojavi četa esesovcev in nažene vse pripadnike te skupine na dvorišče za krematorijem. Mitraljez zareglja — in čez pol ure nastopi službo nova posebna skupina. Njeni pripadniki slečejo svoje ubite tovariše in čez pol ure ne ostane od le-teh nič drugega kot kupček pepela.

Prvo opravilo vsake posebne skupine je upepelitev prejšnje posebne skupine. Zato me med mojimi vizitami zmeraj kdo prosi za strup, ki ubija hitro in zanesljivo. Nobenemu ga nisem dal, kar pa danes obžalujem. Vsi so postali žrtve hitre in

41

zanesljive smrti, toda ne smrti iz svojih lastnih rok — kar bi bilo bolje — temveč iz rok svojih rabiljev.

11.

Naslednja postaja mojega obhoda je bil krematorij št. 2. Od št. 1 sta ga ločila taboriščna cesta in »židovska rampa« na železniški progi, ki je sicer speljana še dlje. Zgrajen je bil po istem načrtu kakor št. 1. Slačilnica, zaplinjevalnica, prostori za esesovce in za Sonderkommando — vse je natanko tako kot v krematoriju št. 1. Edino v sobi, ki rabi v krematoriju št. 1 za secirnico, je tukaj nekaj drugega: topilnica zlata.

Sem se stekajo vsi zlati zobje in proteze iz štirih krematorijev, nakit, zlati kovanci, dragoceni kamni, predmeti iz platine, ročne ure, zlate cigaretnice in sploh vsi predmeti iz dragih kovin, ki so jih našli v oblekah ali na telesih došlih internirancev. Tu delajo trije zlatarji.

Vse te stvari najprej razkužijo, nato jih sortirajo. Drage kamne odstranijo iz nakita, ki gre potem v topilnik. Iz zlatih zob in drugih zlatih predmetov, ki jih dobijo v krematorijih, natopijo vsak dan od trideset do petintrideset kilogramov čistega zlata.

Ulivajo ga v grafitnih kalupih valjaste oblike, ki imajo premer kakšnih petih centimetrov. Tak zlat valj tehta sto štirideset gramov. O tem sem se prepričal, ker sem enega stehal na precizni tehtnici v secirnici.

Zobozdravniki, ki pulijo pred pečmi mrtvim žrtvam zobe, ne vržejo vseh zob in mostičkov v vedro z žvepleno kislino: nekaj — včasih več, včasih manj, kakršno je pač nadzorstvo esesovcev — izgine v žepih pulivcev zob. Enako je z nakitom in dragim kamenjem, ki je všito v obliko, kakor tudi z zlatniki, ki so jih žrtve pustile v slačilnici. Tu se okorišajo tisti pripadniki posebne skupine, ki imajo

42

na skrbi ročno prtljago. Vendar je to sila nevarno, saj so stražarji-esesovci povsod navzoči — strogo nadzirajo pobiranje dragocenosti, ki odslej pripadajo Tretjemu rajhu...

Skraja nisem vedel, kako naj bi juridično in moralno ocenil način, kako so pripadniki Sonderkommande prihajali do zlata. Po nekaj dneh, ko sem se s stvarjo bolje seznanil, pa se mi je zdelo da imajo ti ljudje polno pravico do dragocenosti, ki pridejo do njih po tej poti.

Tudi zlato, ki so ga spravili v žep, dajo pripadniki Sonderkommando v topilnico. In kljub strogu nadzorstvu esesovcev ga vzamejo tudi odon dod, v obliki stoštridesetgramskih valjev. Zamenjujejo ga za razne dobrine, kar je še težja operacija. Tu nikomur ne pride na misel, da bi zlato hranil saj se zavedajo, da so živi mrličji, ki so jim kot pripadnikom posebne skupine namenjeni štirje meseci življenja. Toda v položaju, ki so se v njem znašli, se štirje meseci dolgo vlečejo. Biti obsojen na smrt in pred smrtjo opravljati tako grozno raboto — to je obupna preizkušnja za telo in duha preizkušnja, med katero mnogi zblaznijo. Življenje si je treba napraviti lažje in znosnejše tudi za to kratko obdobje — in to jim omogoča zlato.

Tako je postal stoštridesetgramski zlati valj enota za izmenjavo. V topilnici ni manjšega grafitnega kalupa, zato tudi ne obstaja manjši »zlatnik«. Tu nima vrednost kupljenih predmetov nobenega pomena. Kdor da zlato, je bil tako in tako že zapisan smrti, ko je prišel sem; kdor pa č, kakšno stvar v zameno za zlato, postavlja svoje življenje dvakrat na kocko. Prvikrat — ko tvega četrto do porednih strogih kontrol in tako prethotapi stvari do katerih stežka prideš celo zunaj taborišča, če prav imaš nakaznice. Drugikrat — ko nese mimo teh kontrol zlato, ki ga je dobil v zameno. V vsa kem primeru je namreč podvržen preiskavi.

Letošnja moda spet svetuje praktičnost, udobnost in seveda, eleganco....

vse to pa boste dosegli s pleteninami, ki so tudi letos
izredno dobrodošla osvežitev vsake garderobe.

najširša izbira pletenin

- za poklicno delo,
- za šport in oddih,
- za potovanje

in tudi
• za svečane trenutke
vam je na voljo

nama

pri

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

Osvobodilna vojna v Jugoslaviji
Na življenje in smrt
Desant na Drvar
Vojna na Balkanu
Kri na kamnu
Zgodovina gestapa
Roparski zaklad

in še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe
BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se
naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

Izreži

Priimek in ime:

Naslov:

»TV-15«

Pošta:

p.p. 598.

61001 Ljubljana

Podpis:

(Naročnino bom poravnala po prejemu položnice —
naročnino bom sam nakazal)

Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo
vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista.
Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije!
TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko
družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

brest

791 080

SALON POHIŠTVA CERKNICA

GRADITELJI — PRESKRBITI SI PRAVOČASNO
GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-095, KOMERCIJALA 20-965
OBRATI: VIČ 22-833, BRDO 20-886, OPEKA 22-842, IN-INDOP 51-814
TEKČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

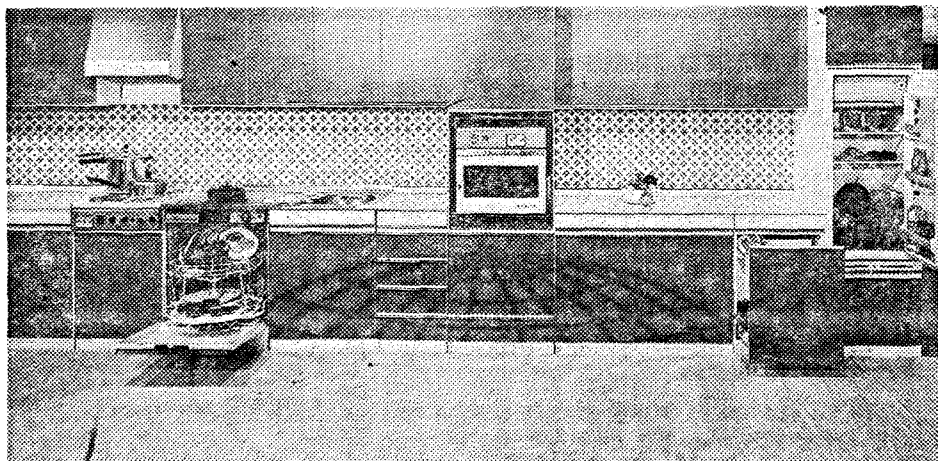
obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse
opečne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in
stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon
štev. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon štev. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. štev. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

vega 60

brest cerknica

43

Zlato potuje v žepu kakšnega pripadnika posebne
skupine do vrat krematorija. Tam nekaj časa čaka.
Pripadnik posebne skupine se približa stražarju-
esesovcu in izmenja z njim nekaj besed. Esesovec
se obrne in se oddalji od vrat. Na železniški progi
ki je speljana mimo krematorija, dela skupina 20
do 25 poljskih delavcev pod vodstvom kapoja. Na
dano znamenje pride kapo z vrečo pod pazduho. V
zamenjo zanjo dobi zlato, zavito v papir. Tako pride
vreča skozi vrata. Zdaj je že znotraj krematorija...

Pripadnik posebne skupine vstopi v prostor za
stražo poleg vrat. Iz vreče vzame kakšnih sto ciga-
ret in steklenico žganja. Tudi esesovec pride v
stražarnico. Brž pobaše steklenico in cigarete. Za-
dovoljen je — kaj ne bi bil, saj dobi po redni poti
le dvoje cigaret na dan, žganja pa niti kaplje. Tukaj
pa so žgane pijače in cigarete nujno potrebne i kot
poživilo i kot narkotik. Esesovec kad i pije, prav
tako pijejo pripadniki Sonderkommande. Po tej
zvezi prihajajo sem raznovrstne dobrine, zlasti pa
maslo, šunka, čebula in jajca, česar interniranci ne
prinašajo s sabo.

Do zlata so prišli s skupnim trdom, zategadelj
si na tej osnovi delijo tudi dobrine, ki so jih do-
bili v zameno. Tako prejemajo pripadniki posebne
skupine v krematoriju in esesovski podčastniki nič
koliko cigaret, žganja in raznih živil. Vsi se delajo
kot da ne vedo nič, in nihče noče nič vedeti, ker
ima od tega vsak svojo korist. Vsak esesovec, ločen
od drugih je navaden, prav voljan človek. Toda
boji se drugih, oziroma — bojijo se drug drugega.
Glede pripadnikov Sonderkommande vsak dobro ve
da nikogar ne izdajo. Zato poteka predaja cigaret
žganja in raznih živil med štirimi očmi: ta in ta
pripadnik Sonderkommande jih izroči temu in temu
pripadniku SS.

Po isti poti prihaja vsako jutro časnik Volkischer
Beobachter, uradno glasilo Tretjega rajha. Prinaša

44

ga neki železničar. Naročnina: zlat valj mesečno.
Mož, ki dan za dnem prinaša nekemu internirancu
svoj časnik, zasluži to plačilo.

Odkar sem v krematoriju, ga prvi dobivam v
roke. Berem ga v varnem skrivališču, nato pripo-
vedujem dnevne novice nekemu jetniku, ki je za-
poslen pri administraciji, on pa jih sporoča svojim
tovarišem. V nekaj minutah so vsi seznanjeni z
zadnjimi dogodki.

Sonderkommando je elitna skupina v koncentra-
cijskem taborišču. Jetniki, ki jo sestavljajo, spijo v
čistem in zračnem ter dobro ogrevanem prostoru.
Njihova ležišča so bela in mehka. Odeje imajo to-
ple, dobro so hranjeni in oblečeni. Cigaret in pijače
jim ne manjka. Zategadelj se nikoli ne zgodi, da bi
se poživinili kot mnogi navadni interniranci, ki se
plazijo po svojih umazanih pogradih, kjer mrgoli
bolh, in včasih od lakote pobesnijo ter se krvavo
zravsajo za kosček kruha ali polovico krompirja.

Pripadniki Sonderkommande velikodušno delijo
razna živila in obleko vsem, ki jim pridejo blizu.
Že več dni dela pred glavnimi vrati skupina sto
petdesetih žensk. Ubožice prenašajo kamenje za
zgraditev neke ceste. Stražita jih dva esesovca s
štirimi policijskimi psi.

Nekaj pripadnikov posebne skupine naveže stike
s to žensko skupino, kar jim njihova straža molče
dovoli. Najprej dajo ženskam zavojček cigaret. S
tem je vse urejeno. Tri ali štiri ženske se s kamni
tim bremenom približajo našim vratom, kot bi pri
njih delale, in prevzamejo od pripadnikov Sonder-
kommande nekaj obleke in obutve. Prav tako pri-
dejo do kruha, cigaret in slanine. Vse to se seveda
dogaja na tihem, po tihotapsko. Pripadniki Sonder-
kommande štejejo to opravilo za svojo dolžnost;
nihče izmed njih nima posebnega poznanstva v žen-
ski skupini. In tako odhajajo te interniranke srečne
z raznotero obleko in nogavicami, s cigaretami in

45

milom. Naslednjega dne, ko pridejo druge, se vse
skupaj ponovi in naslednjega dne spet.

V ogromnem skladišču krematorija je nič koliko
oblek in obutve. Menim, da so pripadniki posebne
skupine pomagali že več tisoč sojetnikom in sojet-
nicam. Tudi jaz bi rad sodeloval v tej plemeniti
vzajemnostni akciji. Zepe si nabašem z vitaminskimi
tabletami, s sulfamidi, obvezami in stekleničkami
joda in jim jih nesem. Potem to ponovim trikrat
ali štirikrat zapovrstjo, saj vem, da zdraviila mno-
gim rešujejo življenje.

Po viziti v krematoriju št. 2 grem v krematorij
št. 3 in št. 4. V posebni skupini na št. 3 je poleg
Grkov in Poljakov tudi mnogo madžarskih interni-
rancov. V četrtem pa je največ Poljakov in Fran-
cozov.

Vse je na nogah, delo je v polnem teku... Za-
prepaden strmim, ko vidim, da je morilska dejav-
nost vsepovsod podvržena redu, da je robotovsko
precizna. Kakor da bi uredili taborišče za večno...
Če mi bo čudežno naključje pomagalo, da se odtod
rešim, bom pripovedoval, kaj vse sem videl — toda
kdo mi bo sploh verjel! Ni besed, s katerimi bi
mogel opisati, kar se tod dogaja. Zaman si skušam
vtisniti v svoje možgane in spomin fotografijo vse-
ga, kar vidim...

12.

Pri sebi imam slovar »Petit Larousse«. S pomoč-
jo zemljevidov v njem skušam ugotoviti, kje so
kraji, katerih imena se ponavljajo v mojem dne-
niku. V svoji sobi proučujem položaj na frontah.

Tedaj zaslišim težke korake in brž obrnem stran.
Na kateri je zemljevid. Nestrpnost gledam v vrata.
Ko se odpro, zagledam komandanta krematorija.
Sporoč mi, da pride ob 14. uri važna komisija, zato
naj bo secirnica nared.

Kako živi bivša skojevka

dobro je, če veste

Marija Petrov s hčerkama

»Marčeva Minka praznuje te dni 50-letnico rojstva,« so mi zaupale znanke in nasvetovale, naj stopim do nje, da se prepričam, kako se nekdanja skojevka in politična delavka sama s petimi otroki prebija skozi življenje...

Ko sem pozvonil na stanovanju v bloku ob Zagrebški cesti v Novem mestu pri Mariji Petrov, po domače Marčevi Minki, mi je odprla suhljata deklica, ki bi ji na prvi pogled prisodil 14 ali 15 let. Ze naslednji trenutek bi se bil moral opravičiti, če bi bil svoj prvi vtis povedal na glas. Odprla mi je profesorica, najstarejša hči Marije Petrov, 23-letna Nataša.

V materinem glasu je bila skrb in ponos hkrati, ko je govorila o svoji najstarejši hčerki. Skrb, ker si tako prizadeva, da bi prišla do poklica in da bi upravičila štipendijo, ki jo dobiva kot odlična študen-

tka filozofske fakultete. Letos je na tej šoli končala vse štiri letnike, in sicer iz književnosti in francoščine, do jeseni pa želi opraviti še diplomski izpit. Na tega se sedaj pripravlja. Vse izpite od gimnazije do fakultete je opravila v rokih, z odličnim ali vsaj prav dobrim uspehom.

»Dobre otroke imam, to mi je največje zadoščenje,« pravi Marija in znova obrača pogovor na otroke. O sebi in svojih osebnih težavah ne govori rada.

»Oba sinova, Zvonko in Marjan, sta sedaj pri vojakih. Zvonko je po poklicu gozdarski tehnik. Da je prišel do poklica, ki ga izredno veseli, so mu precej pomagali pri Gozdnem gospodarstvu Novo mesto. Marjan je bil zaposlen v Krki. Ko se vrne od vojakov, pravi, da se bo vpisal na kakšno šolo, da si pridobi poklic. Hčerka Marica obiskuje drugi letnik srednje medicinske šole, najmlajša, Marta, pa sedmi razred osnovne šole. Res nimam z njimi nobenih težav, razen finančnih se ve. Pa se bomo že nekako prebili. Glavno je, da so otroci poštene in delavni...«

Kajpada me je zanimalo, kako se šestčlanska družina prebija skozi življenje z eno samo borčevsko pokojnino. Res imajo otroke, oziroma so imeli — za pomoč pri študiju kakšno štipendijo (pa ne borčevsko), a to je še za stroške šolanja premalo. Možno je, da je zapustil svojo šestčlansko družino pred več leti, ko je mati imela 54.000 starih din pokojnine, s katero je morala shajati vsa družina. Kaj zmore mati, ko se zgrne na njena ramena skrb za petero otrok, sem zvedel šele potem. Čeprav je imela Marija takrat za seboj že pet težkih in tri lažje operacije, se je honorarno zaposlila kot kuharica v tovarni Krka, kjer dela še sedaj. Naporno je to delo za invalidno žensko, pa kaj more. Pravi, da bo vzdržala vsaj toliko časa, da bodo starejši otroci prišli do kruha...

Čutil sem, da bi mi Marija, katero poznam že iz časa NOB, rada povedala tudi o svojih drugih težavah pa o krivicah, ki jih je prestala, a se je vsakič premagala in utihnila. Tak nasvet ji dajejo tudi otroci, češ lahko bi še nam škodovalo, če bi koga kritizirala...

Marija je doma izpod Gorjancev, iz vasi Mihovo pri Sentjerneju. Že 1941 se je vključila v organizirano delo za OF in bila med prvimi leta 1942 sprejeta v SKOJ. Ves čas je bila mladinska aktivistka, po vojni pa dolga leta politična delavka v CK mladine, pozneje pa tudi v okrajnih političnih forumih kot sekretarka mladine in članica drugih političnih organizacij. Ob tem pa nastanek družine, ki se je večala, pa selitve iz kraja v kraj, iz slabega v še slabše stanovanje in vse težave, ki so sestavni del takega življenja. Sedaj stanuje z otroki v trisobnem stanovanju vojaškega bloka v Novem mestu in je glede tega kar zadovoljna, čeprav gre za stanarino in elektriko ter druge stroške v zimskih mesecih domala polovica borčevske pokojnine.

Primer Marije Petrov in njenih petih otrok, ki so odrasli in se usposabljaajo za življenje v do kraja skromnih razmerah, opozarja, naj bi se za take primere vsaj nekoliko zanimali tudi borčevske in druge družbenopolitične organizacije. Na dlani je, da se prav taki v resnici usposabljaajo za poštene in delovne graditelje socialistične družbe.

P. ROMANIČ

Vse je dala za blagor drugih

To je zgodba o ženi, ki je dala vse, tudi osebno srečo, za blagor drugih. Živi v majhnih garsonjeri in je ne moti, če ljudje pozabljajo nanjo. Govori bolj glasno — v predilnicah tekstilnih tovarn govori zaračunat glasno vse delavke — včasih vidi stvari, ki nekaterim niso všeč. Ob prazniku republike namreč z bolečino hodi po ulicah in se sprašuje, zakaj mariborski trgovci ne okrasijo izložb in zakaj z maršikate razkošne vile in hiše ne razobesi zastav. Takrat se sprašuje: mar res ne vedo za ceno, ki so jo plačali nekateri za njihovo blagostanje?

Slabo hranjenim delavskim otrokom nekoč starši niso pripovedovali ljubkih pravljic o povodnih možeh in hudobnih čarovnicah. Tiste čase so ti otroci trepetali pred drugačnimi »strahovi«: pred brezposelnostjo njihovih staršev, pomanjkanjem in — tuberkulozo... Tudi v delavski družini Smetovih otroci niso poznali brezskrbne mladosti. Mati je morala z delom v to-

varni sama preživljati pet otrok. Tako je Marija Smetova postala tekstilna delavka, ko ji je bilo komaj 14 let. Rada bi bila hodila v šolo, toda že jo je zajel vrtnec borbe za obstanek.

Zaradi brezneje poštenosti in iskrenega tovarištva so jo sodelavke vzljubile. Povezovala jih je skupna borba proti izkoriščanju. Marija se je kmalu vključila v sindikalno gibanje. V znameniti stavki predvojne Maribora se je policija z gumijevkami zagnala med tekstilne delavce ter hotela aretirati Marijo Smetovo. To je le še bolj razkačilo delavke, da so se še z večjo vnetostjo pognale proti policistom in jim drago tovarišico iztrgale.

Med okupacijo so se na Marijinem stanovanju skrivali člani okrožnega komiteja: Gašperič, Zagernik-Joco, Kokolj-Ilja, Spindler in drugi. Tam so se sestajali legalni in ilegalni aktivisti osvobodilne fronte. Ta in oni je ob resnem pogovoru nežno pobožal glavico dveletne Marijine edinke Mirice.

Prišel je dan, ko se je morala Marija s sestro Elico ter skupino mariborskih aktivistov vključiti v partizansko enoto na Gorenjskem. Postala je partizanka Olga. Njena mati se je z malo Mirico morala umakniti iz Maribora.

Ob osvoboditvi se je Marija vrnila odlikovana za hrabrost, kasneje so jo odlikovali z redom dela z zlatim vencem in drugim odličji. Z grenkobo pa je ugotovila, da se ji je hčerka Mirica med njeno odsotnostjo odtujila.

Vrnila se je med svoje sodelavke, ki jih je odtelej zastopala v najvišjih forumih kot poslanka v skupščini ter drugod. Zaradi resničnosti je nekateri ljudje niso do volj razumeli.

Pred mnogimi leti je odšla v zaslužben pokoj. Takrat so delavke v tovarni zbrale denar in ji podarile prstan in verižico. Življenje ji je po tem iztrgalo najdražje svojce.

Marija je izpolnila šestdeset let. Hodi v knjižnico in bere ter se uči. Rada bi nadoknadila vse tisto, česar si v mladosti ni mogla privoščiti.

LIDIJA POTRČ

Natanko po 50 letih

Po 50 letih skupnega zakonskega življenja sta se v soboto, 12. februarja, na novo-meškem rotovžu ponovno poročila zakonca Franciška in Ignac Sajovic z Broda pri Novem mestu. V zakonu se jima je rodilo 11 otrok, sedem jih pa še živi. Ignac Sajovic, ki bo te dni praznoval tudi 80-letnico življenja, je že po I. svetovni vojni sodeloval v delavskem gibanju. Svojo revolucionarno dejavnost je nadaljeval tudi po letu 1941. V imenu občinske skupščine Novo mesto je slavljenecema čestital odbornik Rudi Mraz in jima izročil darilo, nageljčke pa jima je izročila matičarka Ruža Modic. Na sliki: zakonca Sajovic, ki sta stopila pred matičarja natanko po 50 skupnega življenja (Foto: S. Dokl)

ALI BO MOGOČE »KONSERVIRATI«, ZAMRZNITI CLOVEKA in ga v daljni prihodnosti spet obuditi v življenje? O tej zamisli danes precej razpravljajo, zlasti v zvezi z vesoljskimi poletji, češ da bo najbrž le tako mogoče dovolj dolgo podaljšati življenje vesoljcev, ki bi potovali čez stoletja na druga nebesna telesa... Spet drugi vidijo koristnost zamrzovanja človeškega telesa v tem, da bi se zdaj neozdravljivi bolniki ognili smrti z dolgotrajnim »zimskim« spanjem — dotlej, dokler bi zdravniška znanost dovolj ne napredovala; tedaj bi bolnika »odmrznili« in ga ozdravili. — Da vse to ni le snov za fantastične romane, dokazuje dejavnost biologov, znanstvenikov, ki delajo že dolgo pomembne poskuse z živalmi. Ta vrsta biologije se imenuje kriobiologija. Vendar najuglednejši učnjaki dvomijo, da bi bilo kdaj sploh mogoče oživljati zamrznjen človeški organizem. Kaj podobnega je mogoče le z živalmi nižje vrste, zlasti bakterijami, mikrobi, ki so ostali živi celo pri —2690 C. Občutljive celice človeškega telesa, zlasti možganske, pa niso dovolj odporne, da bi vzdržale temperaturo —1960 C, kakršna bi bila potrebna, da bi človeško telo ostalo nespremenjeno dolgo dobo. To trdi ugledni biolog Jean Rostand. Delal je poskuse z dvoživkami in noben poskus se ni posrečil. Vendar je Kanadčan Guy de la Porterie dal »strokovno« zamrzniti svojo osemletno hčerko, ki je imela neozdravljivo levkemijo (krvni rak), da bi otroka oživili v prihodnosti ter ga pozdravili...

VEČJE CREDE KAMELE SO SE NAMENILI REDITI V MONGOJI ZARADI MLEKA. Kamele so znane predvsem kot puščavske, izredno vzdržljive živali, manj pa je znano, da so tudi pomembne molznice. Njihovo mleko najbrž ni najboljšo po našem okusu, a ga cenijo rejci kamel tudi v Mongoliji, ki je izrazito živinorejska dežela. Vendar ni splošno znano, da v Mongoliji redijo kamele prav tako uspešno kot v Sahari. Mongolija je namreč razmeroma zelo mrzla dežela, Sahara pa ima izredno vroče podnebje, vendar tudi s precej hladnimi nočmi. Nedavno so zdravniki ugotovili, da je kamele mleko kar čudovito zdravilo za slabokrvnost. Zato bodo v Mongoliji poslej še bolj pospeševali rejco kamel. Sicer je reja donosna, ker so kamele dobre delovne živali, dajejo pa tudi precej drago dlako — povprečno po 15 kg na leto.

RIBOLOV BREZ RIBICEV uvaajo v Mehškem zalivu. Postavili bodo več avtomatskih ribolovnih postaj na krajih, kjer je največ rib. Na postajah bodo električne naprave za omamljanje ribjih jat v vodi ob postaji in močne črpalke, ki bodo z vodo vred sesale ribe v mreže in na plosčad. Na plosčadi bodo stroji za smotrno predelavo rib, ki terja izredno malo delovnih moči. Ne zastavljajo pa si vprašanja, ali bo morje še dolgo neizčrpen vir »surovin«, čeprav zadnje čase po svetu ugotavljajo, da je morskih rib čedalje manj.

IZREDNO USPEŠNO UČENJE TUJIH JEZIKOV PO NOvem so preskusili v Moskvi. V ta namen so si izbrali dvanaest prostovoljcev, dijakov. Naučili so jih francoščine v 26 dneh. Skrivnost tega uspešnega učenja je v tem, da se učenec popolnoma prepusti sugestiji učitelja. Učenec se mora popolnoma pomiriti. V ta namen učenci poslušajo uspavalno godbo, za kar so primerni gozdni kvarteti klasičnih skladateljev. Medtem ko učenec posluša tiho godbo, mu učitelj bere besedilo v tujem jeziku, sprva pritaeno, pozneje pa čedalje glasneje. Učenec mora ponavljati za njim. Učitelj mu popravlja izgovorjavo, dokler ni popolnoma dobra. To pa je vse, kakor zatrijujejo. Učenci si pridobivajo znanje tujega jezika z besediščem kakšnih 2000 besed, tako da gladko govorijo tui jezik po pičem mesecu učenja. Takšnega uspeha ni bilo mogoče doseči z nobenim dosedanjim »intenzivnim« jezikovnim tečajem. To je bil poskus, vsekakor zelo uspešen, vendar je vprašanje, ali se bodo lahko razširili takšni tečaji in izpodrili druge načine učenja, ki so danes najbolj upoštevani.

OBISK V MARIBORU BO USPEŠEN, če boste obiskali lepo urejeno in bogato založeno novo blagovnico

zanja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

Zoran s pohoda 14. divizije

»Hotel sem postati učitelj«, pripoveduje VILI KOS, nekdanji mitraljezec Zoran, in se nerodno premika na stolu. »Hotel... seveda, tudi moj oče je hotel postati tehnik, pa se je moral vdinjati za navadnega delavca, če je hotel preživet šestčlansko družino. Leta 1939 sem se vpisal na ljubljansko učiteljsko šolo. Vedno bolj sem se navduševal za prostvo. In potem je prišlo prvo leto okupacije. V Ljubljano brez izkaznice ni bilo mogoče več priti. V Vevčah, kjer so delili tiste papirje, je bila tako dolga vrsta, da sem jo raje mahnil domov. Toda čez dva dni izkaznice nisem mogel več dobiti in sanje o učiteljevanju so padle v kalno Ljubljano.

Dva meseca sem prelenaril doma, dokler ni oče lepega dne rekel: »Fant, za delo zagrabi ali pa jo v hosto mahni!« Maja meseca je bilo to in takrat so se fantje iz Spodnjega Kašlja ter okolice dokaj množično odpravljali v gozdove. Nahrbtnik je bil kmalu pripravljen in s štirimi tovariši sem se napotil proti Polici.

Devetnajstletni partizan Zoran je prvo noč prespal v »šolskem taborišču«, kjer so novince pripravljali na novo — partizansko življenje. Dolgo v noč je go-

siljali v Nemčijo. Vedel sem, da je potrebno z municijo varčevati, zato sem hitrost izstrelkov zmanjšal na minimum. Ležal sem za hlevom in zbrojevka je počasi udarjala... duf... duf... duf, kakor kakšen težki mitraljez. Preplašene Nemce sem z lahkoto držal v sahu.

Postala sta nerazdružljiva prijatelja — Zoran in mitraljez. Samo enkrat se je zgodilo — v bitki na Osolniku — da se je naboj zataknil v cevi, ki so jo med bitko zamenjali. Nekaj trenutkov za tem sta spet gospodovala nad čistino pred cerkvijo.

»Ko smo bili s Tomšičevo v Cerknici, je bilo pa res vroče. Nemci s tanki so nas presenetili z nenadnim prihodom v mesto, medtem ko smo mi mislili, da so naši. Poveljstvo je v zadnjem hipu dalo ukaz za umik v hrib. Ne da bi komu kaj omenila, sva se s pomočnikom spravila na kozolec, od koder sva imela imeniten pregled. Tu jih bova lahko zadržala, sem si mislil. Toda že po prvem rafalu so naju odkrili. S svetlečimi se izstrelki so zažgali seno, da sva se bila primorana umakniti. Ustavil sem se za neko ruševino, od koder sem ponovno pognal nekaj rafalov. Zdaj streljanje ni več prihajalo samo s čelne strani, pač pa se je oglašilo tudi z leve. Z mitraljezom sem se pognal v tisti smeri čez nekakšno žično pregrado. Vrgel sem se na tla, da bi začel tolči z mitraljezom po »švabih«, ko me je zasula prava toča krogel. Dolgo sem negibno ležal in zadrževal sapo. Zemlja okoli mene pa je trepetala. Vroče mi je bilo, vroče, ker sem bil sam in ker nihče od naših ni vedel zame. Nenadoma se je vse skupaj umirilo. Morda so mislili, da so me pokončali! Skočil sem v gošče in sem mislil, da sem se znova rodil.

Oktober meseca leta 1943, kakšen mesec po tem dogodku, je bil mitraljezec Zoran izbran za zaščitno četo 14. divizije. Hoteli so imeti prostovoljca in predvsem... prekaljenega mitraljezca. Dvignil je roko, za kar pa mu je bilo zelo žal, ko so mu povedali, da bo moral pustiti zbrojevko v četi.

V zaščitni četi so ga pogosto pošiljali kot kurirja z zaupnimi nalogami. Ni bilo težko ugotoviti, da je fant iznajdljiv.

»Spominjam se, ko so me poslali v Stare Žage. Bilo je med napadom na Kočevje. V dneh, ko je padel Mirko Bračič. Šel boš v korpus, so mi rekli, in znajti se boš moral! Šest ur hoda po gozdovih, ki so bili še najbolj podobni brazilskim džunglam. V korpusu so že povečerjali. Ponudili so mi porcijo vina in naj se odpočijem, so mi še rekli. Nisem niti očesa zatisnil, ko slišim: Ti, tovariš si divizijski kurir? Takoj nazaj v Kočevje!

Nekje sredi Roga, sredi noči, sem srečal komandanta Staneta in tovariša Luko. »Tovariš, v Kočevje ne moreš. Nemci so tam. Vrniti se moraš na Stari Log ali Rdeči kamen. Pa srečno pot!«

Tri ure sem se vrtel v krogu. Ko sem se začel orientirati po drevesnem mahu, sem le uspel.

Ob prihodu 14. divizije na Štajersko so marca meseca določili tovariša Zorana za komandirja kurirske postaje pod Graško goro v Volunjskem grabnu. Na vročem terenu, uro hoda od Slovenjega Gradca in na drugi strani prav toliko do Šoštanja, kjer so bile močne nemške posadke. Bili so odvisni samo od dobre volje gospodarja Anžeta, ki jim je odstopil velik hlev. Nekaj več kot dva meseca so bili njegovi gostje. Ljudje so se jih navadili in jih tako varovali, da pogosto niti partizani niso vedeli zanje.

»Pri Anžetu sem se navadil jesti zabeljen fižol,« med smehom pravi tovariš Vili, »in še vedno mi ga žena vsak petek postavi na mizo.«

Od kurirskih poti se Vili Kos ni več poslovil vse do konca vojne. Postal je kontrolor kurirskih postaj in pozneje pomočnik referenta kurirskih postaj za vso Štajersko.

Na češko zbrojevko pa se je kljub temu še velikokrat spomnil.

SILVO TERSEK

Od takrat je pretekla že vrsta let.

Sneg je bil že izginil z ljubljanskega polja in bližnjih hribov. Ostalo je le nekaj umazanih zaplat na Katarini in Krimu. Vsak dan smo hrepeneč zrl v temne gozdove. Zeleli smo si, da bi bili tam, pri naših partizanih. V temnih pomladanskih nočeh smo prisluškovali vsakemu strelu. Poznali smo partizansko zbrojevko, ki je vsako noč regljala pod Toškim čelom. Njeni rafali so bili kratki, zvok bobneč. Odgovarjale so ji klepetave italijanske brede. Vselej, kadar se je oglašila partizanska zbrojevka, so brede za hipec utihnile. Prav tako, kot umolknejo v vasi majhni kužki, kadar zalaja mesarjev volčjak.

S srcem smo bili torej že partizani in bili tudi že zdavnaj pri njih, da niso fašisti ogradili mesta z visoko ograjo iz bodeče žice in ga obdali z vencem trdnjav iz betona in železa. K partizanom torej nismo mogli, zato pa smo jim pomagali v mestu, kolikor smo mogli.

Spominjam se, kako so nam nekoč starejši tovariši naročili, naj ugotovimo število vojakov v bunkerju, ki je stal sredi polja, na

Črtomir Bohinjc:

UKANA

koncu ceste v Šiški. Tam, kjer je zdaj Litostroj. Ugotoviti pa bi morali tudi število strojníc v bunkerju. To je bila dokaj težavna naloga, saj vojak niso pustili nikogar blizu.

Nekega popoldne smo se zbrali na travniku in pričeli razpravljati, kako bi izvedli nalogo. Najprej smo sklenili, da pojedeta dva tovariša nabirata travo za zajce v bližino bunkerja. To sta bila Tine in Marko. (Takrat smo skoraj pri vsaki hiši redili zajce, ker sicer ne bi nikoli jedli mesa.)

Oborožena s srpom in vrečami sta se odpravila na delo. Od daleč smo ju napeto opazovali. Kmalu smo videli, kako žanjeta travo že blizu ograje in bodeče žice, ki je obkrožala bunker. Potem pa smo zaslišali kričanje — in trumo vojakov, ki so vdrl iz hiš ter obkolili Marka in Tine. Odvzeli so jima vreči in srp ter ju zvelkli v hišo, kjer so stanovali. Ustrašili smo se, misleč: zdaj sta tovariša ujeta in tega smo mi krivi. Že smo se pričeli razhajati. Sklenili smo, da pojedeta dva izmed nas k Tinetovi in Markovi materi ter jima povesta, kako je bilo...

Toda zvečer sta se Tine in Marko vrnila vsa lisasta od klofut, rdeča in pretepena, da nekaj dni nista mogla sedeti. Fašisti so ju pretepli s pasovi in palicami, jima odvzeli vreče in srp, potem pa so ju zapodili domov. Poveljnik jima je še zagrozil, da če se še kdaj prikažeta, ju bodo ustrelili brez opozorila. Tako je naš prvi poskus propadel.

Skojevci pa ne bi bili mladi komunisti, če bi pri prvem neuspehu vrgli puško v koruzo, zmajali z rameni in rekli, da naloge ni mogoče izvesti. Začeli smo znova tuhtati.

Pomagalo nam je naključje. Zvečer smo namreč opazili tole: vojak so pripeljali mulo z dvema kotloma, iz bunkerja sta prišla dva vojaka s skodelami vseh vojakov in kuharji so začeli deliti večerjo. In takoj nam je šinilo v glavo: vojakov je toliko, kolikor skodel sta prinesla vojaka.

Naslednji dan opoldne sta se splazila Tine in Marko, spet oborožena s srpom in vrečo za travo, blizu k cesti, kjer so hodili vojak po hrano. Kuharji namreč niso hodili radi z mulo po stezah, zato so morali vojak ponjo na cesto. Tako sta Tine in Marko videla, kako sta vojaka postavila skodele v vrsto, kuhar pa jih je z zajemalko napolnil. Medtem sta Tine in Marko prešlela skodele, ki so se bleščale na soncu kot srebro, saj so bile iz aluminija.

Tako smo zvedeli za število vojakov. Morali pa bi ugotoviti še njihovo oborožitev. Toda kako? Spet smo tuhtali, da so nas kar glave bolele.

Spet nam je pomagalo naključje. Ko smo sedeli na travniku in se vročekрно prepirali, je švignil mimo nas Kosov maček. Dobro smo poznali starega razbojnika, ki je kradel piščance in zajčke. V Kosovi hiši je bil bunker. Stanovalce so Italijani izselili v mesto, okna zazidali in napravili v zidu strelne line, zidove pa prepletkali z rjavimi in zelenimi lisami. Doma je ostal le maček. S svojo zvitostjo je ključoval številnim poskusom novih stanovalcev, da bi ga spravili ob kožo in napravili iz njega okusno obaro. Vztrajno je hodil spat v svoje nekdanje domovanje. Plazil se je skozi ograjo iz bodeče žice in nekajkrat pošteno prestrašil vojaka na straži, nagel kot puščica in tih kot prikazen.

Ujeti to prekanjeno zverino je bilo sila težko. Podili smo se za mačkom po polju, dokler se ni zatekel v drvarnico neke sosedove hiše. Odmatali smo najmanj dva metra drv, preden je bil maček v naših rokah. Opraskal me je po roki, ko sem ga stlačil v vrečo. Še tu mi ni dal miru, obupno se je boril za prostost. Doma sem ga spravil v star zaboj in ga pokril s staro odejo. a kljub temu me je kmalu prišla mama vprašat, koga mučim v kleti.

Kmalu po policijski uri, ko so se ceste že zdavnaj spraznile, sem se splazil v klet. Maček je bil skloraj zaduščen, gledal me je s svetlimi očmi, polnimi strahu in sovraštva. Malo je manjkalo, pa bi mi ušel. Na rep sem mu privezal pločevinasto škatlíco od paste za čevlje in ga porinil skozi okno. Kot strela je švignil naravnost proti domu. Čez travnik je odmevalo zvončkljanje. Komaj sem utegnil steči k oknu v stanovanju, od koder se je videl bunker, ko sem že zaslišal prestrašeni klic italijanskega stražarja.

Potem je počil strel, za njim je zadrdralo in začele so grmeti ročne bombe, da se je kar bliskalo. Brž sem ugotovil, da imajo vojak

v bunkerju dve strojnici. Pokanje ni prenehalo vso noč. Posadke bunkerjev vzdolž žične ograje so se nalezle strahu druga od druge. Ob vsej severni meji Ljubljane je regljalo, z Gradu so svetili z žarometom in po cestah so brneli avtomobili, polni do zob oboroženih Italijanov.

Pa maček?

Videli smo ga drugo jutro, kako je mežikal v sonce in si lizal tačice. Brke so mu posmodile bombe, ves je bil omraskan, toda ostal je živ. Od daleč smo gledali italijanske oficirje, kako hodijo po polju okoli bunkerjev in iščejo sledove »skrivnostnih nočnih napadalcev.« Vojaki pa so poizvedovali pri okoliških hišah, če je ponoči kdo slišal ali videl partizane.

Tako smo opravili nalogo. Tovariši so se povrh še smejali, ko smo jim pripovedovali, kakšen strah je povzročila sovražniku navadna škatlíca od paste za čevlje — privezana za mačkov rep.

berilo za mlade

Vili Kos — Zoran, kakršen je danes po 28 letih pohoda 14. divizije na Štajersko. Vili je bil član SKOJ že pred odhodom k partizanom in je v okolici Zaloga in Vevč sodeloval pri mnogih akcijah skojevcev.

voril s tovariši iz II. grupe odredov in takrat je prvič slišal za komandanta Staneta. Naslednjega dne so se odpravili proti Jančam.

»Bil sem brez puške, pač pa sem imel dve bombi, ki sem ju prinesel od doma. Po prvem spopadu na Jančah so mi porinili v roke puško tovariša, ki je bil hudo ranjen. Stisni jo, dečko, kolikor ti dopuščajo moči, me je poučeval mitraljezec, ko sva ležala na položaju v grabnu. In glej, da ne pritisneš na petelina prej, preden o zareglja mitraljez! Vražje je pokalo. Videl pa kaj dosti nisem. Seveda sem tudi sam ustrelil in ob tem sem imel občutek, da sem zadel samega sebe. Dogodkom sploh nisem mogel slediti. Po bitki sem izvedel, da smo izgubili sedem tovarišev in, da je Nemcev padlo več kot dvesto.«

Dva meseca za tem je odšel v Zapadno-dolenjski odred in pozneje k novo ustanovljeni Tomšičevi brigadi. Proti koncu leta 1942 je bil celo komisar čete, čeprav o tem nerad govori. Čutil je, da nikakor ni sposoben poveljevati. In res ni šlo. »Mitraljez mi dajte,« je govoril, »pa boste videli, kako bo z menoj!«

In res so mu dali mitraljez, imenitno, lepo češko zbrojevko. Dobro je vedel, da je mitraljezov še malo in da so mitraljezci še posebno v čisti med partizani. Tako je postal Zoran februarja leta 1943 mitraljezec.

»Z mitraljezom sva imela krst na majhnem posestvu zadaj za Javornikom. Sli smo na rekvizicijo. Tam so menda živino skupaj spravljali in jo po-

Najmlajši 10-letni udeleženec sedmega spominskega pohoda na Stol dvajsetega februarja letos

Prejela je štiri odlikovanja

SPOMINI PARTIZANKE DARIJE

Sedela sem v prijetnem domu Dore Rusjan-Benetove, rezervnega podporočnika. Medtem ko je tovarišica Dora postavljala na mizo okrepčila, so moje oči begale po lepo opremljeni dnevni sobi. Še preden sem ulegla izustiti prvo vprašanje, je začela tovarišica Dora pripovedovati spomine na mlade dni.

»Doma sem iz zavedne slovenske vasice Renče pri Gorici. Starši so nas vzgajali v poštene Slovence in zato ni čudno, da smo začeli že zelo zgodaj delati za partizane. No, naj se povrnem malo nazaj! Težko smo živeli, zato sem leta 1939 zapustila rojstno vas in odšla s trebuhom za kruhom v Milano. Zato dobro vem, kaj se je pred kapitulacijo Italije dogajalo tam doli. Naši fantje so bili v posebnem kazenskem bataljonu italijanske vojske. Italijani jim niso zapuili kakor svojim vojakom. To je bil vzrok, da so jih združili v imenovane vojaške enote. Imeli so jih pod stalnim nadzorstvom, da bi jim tako preprečili odhod v gozdove. Toda naši fantje niso mirovali. Zbirali so prispevke za partizane. Ustanovili so pevski zbor, peli slovenske pesmi in kovali načrte. Mi nismo vedeli, kaj se pravzaprav dogaja v Jugoslaviji. Bila pa nam je ideal, ki je predstavljal narodnostno svobodo! Spomladi leta 1943 sem se vrnila domov v Renče in se takoj povezala s terensko organizacijo. Po kapitulaciji Italije sem postala borka Severnoprimskega odreda in dobila partizansko ime Darija!« je povedala tovarišica Rusjanova.

Zvedela sem še, da se je pozneje

bojevala v vrstah Gradnikove brigade, največ na Cerkljanskem. »Sodelovala sem v vseh akcijah in nekoč smo prišli celo do Triglavskih jezer!« Na vpraša-

nje, kakšno uniformo je nosila, pa mi je povedala: »Kar civilno, samo titovko sem imela na glavi in znak na rokavu!« »Ste bili kdaj odlikovani?« sem jo vprašala.

»Pravijo, da sem se posebno izkazala v boju za Hotedrščico in takrat so me tudi predlagali za odlikovanje. Zgodaj zjutraj smo pri vasi naleteli na žično oviro. Odondod so nas sovražniki stalno napadali, saj so imeli tam prikrit bunker. Prva sem premagala to oviro, sklonjena pritekla do bunkerja in tudi prva prišla iz njega. V bunkerju, iz katerega sta zbežala dva sovražnikova vojaka, smo zaplenili mitraljez in precej streliva.«

»Kako je bilo takoj po vojni?« me je še zanimalo.

»Leta 1946 so me po nalogu KP poslali na prvo slovensko učiteljsko v Portorožu, kjer je bila takrat tako imenovana cona B. Morda bi te zanimalo tudi to, da sem po vojni prejela kar tri odlikovanja za hrabrost. Enega izmed njih za tisti boj pri Hotedrščici. Morala bi ga prejeti že med vojno, toda kurir, ki ga je nosil, je padel... Četrto odlikovanje pa sem prejela za povojno delo na vasi in pri RK!« je sklenila svoje pripovedovanje Dora Rusjan-Benetova.

ANAMARIJA TAVŽELJ

Po mleko — v smrt

»Mami, povej mi vse, česar se še spominjaš, ko sta šli s sestro Anico na Dobravo po mleko!« sem pred nekaj dnevi poprosil mamico.

Doslej smo se doma le redkokdaj pogovarjali o tem dogodku. Verjetno zaradi žalostnega, bolečega spomina. Tudi tokrat me je mamica najprej vprašujoče pogledala, potem pa je globoko vzdihnila. Opazil sem, da je iz njenih oči takoj izginil veseli lesk. Že mi je bilo žal, da sem jo spomnil na dogodek, ki ga še ni prebolela.

Sedla je na stol in začela pripovedovati:

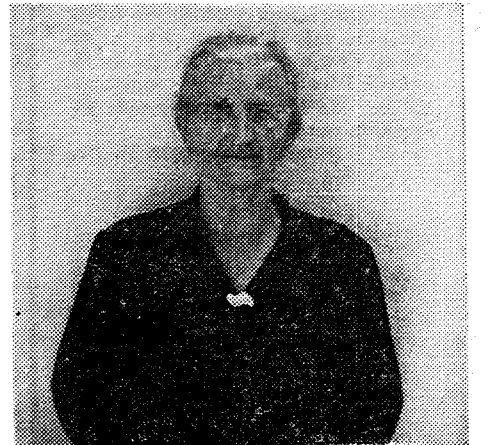
»Prebivali smo na Poljanah, kjer še danes žive tvoji stari starši. Bila je vojna. Oče je bil v partizanih. Mati je z nami, štirimi otroki, ostala sama. Da smo se preživeli, je hodila h kmetom v Gorje delat. Le-ti so ji dajali razna živila namesto denarja. Sestra Anica je bila takrat stara enajst let, jaz pa sem jih imela devet. Pri raznih opravilih sva bili mami v pomoč in tudi po mleko na Dobravo sva hodili, vse do...

10. septembra 1944, ko sva se še nekoliko zaspani odpravili na pot v hladnem in meglenem jutru. Nisva jili še daleč, ko sva zagledali vojaka v zeleni uniformi. V naslednjem trenutku je iz cevi zasikal ogenj. Strašno je zaropotalo. Sestra je takoj omahnila, jaz pa sem začutila ostro bolečino v kolenu. Na naju, otroka, je streljal Nemec iz bližine kakih petih metrov. Izstrelil je vseh dvaintrideset streliv iz brzostrelke. Imela sem srečo, da me je zadel le eden.

Iz zasede se je usulo krdele Nemcev. Videli so umirajočo Anico. Tudi mama je pritekla, ko je slišala streljanje. Nemci so naju zavili v bele rjuhe in od-

peljali v jeseniško bolnišnico. Se danes ne vem, zakaj so pravzaprav streljali. Zdravniki Anici niso mogli več pomagati in ugasnilo je komaj začeto življenje.«

BRANE MEDJA

Jakopova mama

Rodila se je 1. avgusta 1899 v majhni vasi pri Kobaridu. Ze mlada je okusila grozote prve svetovne vojne, toda življenje pod fašističnim jarmom je bilo še hujše. Nikoli ni pozabila svoje narodnosti in v tem prepričanju je vzgajala tudi svoje otroke. Zato ni čudno, da je hiša Jakopove mame postala v času narodnoosvobodilnega boja varno zatočišče marsikateremu partizanu.

Največji delež družine Rukli v narodnoosvobodilnem gibanju je prispel sin Alojz, ki ga mnogi poznajo pod imenom Kmetič. Bil je član okrožnega komiteja za zahodno Primorsko. Črna roka ga je večkrat iskala in strahovala njegovo mater. Zgledu brata Alojza sta sledili tudi sestri Milka in Marica, ki sta kot aktivistki sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju domačega kraja. Alojza so Nemci leta 1944 ujeli v Benečiji in odpeljali v goriške zapore, kjer so ga zverinsko mučili. Nikogar ni izdal, zato so ga odpeljali v nemško koncentracijsko taborišče Dachau, od koder se ni vrnil... Jakobovo mamo je sinova smrt potrla, a ne strla. Zavedala se je, da so za svobodo potrebne žrtve. Domovini je darovala nekaj najdražjega in ponosna je bila na to.

Osvoboditev je Ruklijeva družina dočakala s solzami v očeh. Vojna ji je vzela tri člane... Za mater je bil to hud udarec, a ni nikoli obupala. Tolažila je je z mislijo, da je svoje otroke vzgajala kot prava slovenska mati in da je bila to takrat edino prava pot.

Jakopove mame ni več, tiho kot je živela, nas je tudi zapustila. Spomin nanjo bo živel v naših srcih in hvaležnost za vse, kar je bila storila dobrega.

MILENA VELIŠČEK

Kajuhu v spomin

OB 28. OBLETNICI SMRTI

»Veš, mama lepo je živeti, toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti.«

Tako je zapisal pesnik, čigar življenje je ugasnilo pri dvaindvajsetih letih. Rodil se je v Šoštanju. Ze kot gimnazijski dijak je širil komunistične ideje. Zaradi tega so ga v začetku leta 1941 internirali v taborišče Ivanjico v Srbiji. Po vdoru Nemcev je bil nekaj časa v gestapovskih zaporih. Leta 1942 je prišel v Ljubljano, kjer je delal v ilegali narodnoosvobodilnega gibanja in pridno pesnikoval. Leta 1943 je odšel k partizanom. Postal je član kulturniške skupine 14. divizije. Januarja 1944 se je s to divizijo odpravil na pohod iz Bele krajine na Stajersko. Pri Zlebnikovi domačiji v Šentvidu je borce iznenada napadla nemška patrulja. Padel je smrtno zadet 22. februarja 1944 na pragu Zlebnikove domačije. Najprej so partizani Kajuha pokopali nedaleč stran od kraja smrti, nato pa s štirimi drugimi tovariši na pokopališču v Zavodnji. Novembra 1945 so Kajuhove posmrtno ostanke prenesli na šoštanjško

pokopališče in mu postavili lep spomenik iz marmorja.

Karel Destovnik-Kajuh je svoje mladostno življenje preživel s slutnjo, da bo kmalu umrl. To misel izraža tudi v svojih pesmih. Njegovi verzi so preprosti, globoko doživeti, podoba pravega partizanstva, izraz ljudskega mišljenja, čustvovanja in upora, kakor je tudi zapisal:

»Moja pesem ni le moja pesem,
to je krik vseh nas!
Moja pesem ni le moja pesem,
to je boj vseh nas!«

Kajuh je torej v svojih pesmih umetniško upodobil slovensko partizanstvo, boj v gozdovih in okupiranih mestih. V tem boju je padel in ni ušakal tistih lepih dni, o katerih je pel:

»...vse drugače, lepše bo takrat na
svetu.«

BARBARA GORŠEK

kramljanje

Draga Milena!

Ze dolgo je tega, kar sem zadnjič prišla za pero in vam nekaj napisala. Od tedaj so meseci tako hitro minevali. Sele danes sem se zavedela, da bi bilo lepo in prav, če se zopet oglašim. Nekoč sem vam obljubila redno sodelovanje in tudi sedaj sem še vedno prepričana, da bi to zmogla. Toda, kaj ko ljudje tako radi pozabimo na obljube. Spomnimo se šele takrat, ko nas zapeče vest. Mene je prav zdaj močno zapekla vest in zato raje ne bom več obljubljala. Prepričana sem, da se bom še oglasila. Želela bi se oddolžiti vašemu zaupanju in potrpljenju.

Vem, da s tem skromnim pisemcem ne bom nikoli zapolnila praznine, ki je med najinim sodelovanjem nastala po moji krivdi. Toda z njim bi se želela vsaj nekoliko oddolžiti Jakobovi mami, ki sem jo poznala od zgodnjega otroštva in ki je pred kratkim umrla. Živela

je z nami in nam pripovedovala o vojni. Zal smo bili premajhni, da bi jo razumeli. A vendar so mi njeni besede še danes živo v spominu... Kadar ljudje žive med nami, ne utegnemo vprašati, kdo so, kakšno je njihovo življenje in kakšna je bila njihova preteklost. Ko pa nas zapuste za vedno, pa zvemo marsikaj. Tudi jaz nisem vedela, da je bilo življenje sosedove stare mame tako bogato dobrote in trpljenja. Vedno je govorila le o drugih... Zato bi se ji želela s temi vrsticami vsaj nekoliko oddolžiti.

Pisemce bom sklenila z željo, da bi dobili še veliko priidnih sodelavcev — pa oprostite, da se vam šele danes zahvaljujem za knjižno nagrado in honorar.

Prejmite iskrene pozdrave!

MILENA VELIŠČEK
Šarfova 13
65222 Kobarid

Draga Milena!

Jakopove mame nisem poznala in zanjo ni vedel še marsikdo drug, a vendar bi zaris o življenju te

žene moral že zdavnaj najti prostor med temi vrsticami. Zapolnila si torej vrzel, ki ni bila začrtana samo v najinem sodelovanju.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Bliža se enaindvajseti februar, ko v Šoštanju počastimo spomin našega rojaka — partizanskega pesnika Kajuha. Mislim, da bi lahko ob tej priložnosti v »TV 15« objavili kakšen prispevek o človeku, ki je tako mlad daroval svoje življenje za svobodo. Upam, da vam bo všeč in če ga boste objavili, se vam že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Prav lep pozdrav!

BARBARA GORŠEK
Heroja Gašperja 6
63325 Šoštanj

Draga Barbara!

Povedala bi ti le to, da si bila ena redkih, ki so se spomnili tega jubileja.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Z LASTNIMI SREDSTVI

Spominsko grobnico padlim borcem I. dalmatinske brigade, ki so decembra 1942. jurišali na mnogo močnejšega sovražnika, je zgradil z lastnimi sredstvi, z zelo majhno pomočjo borčevskih organizacij, revolucionar Avdo Vrhovac. Spomenik so zgradili v vasi Turbetu, pod obronki Vlašica, v kateri živi tudi 80-letni Avdo Vrhovac, nosilec partizanske spomenice 1941, reda bratstva in enotnosti in reda za hrabrost, je pa tudi nosilec številnih drugih odličij.

NEDELJSKI DNEVNIK
20. II. 1972

MINISTRI BREZ CIGARET?

Danes so na seji izvršnega sveta Srbije razpravljali med drugim tudi o tem, ali bo v prihodnje še dovoljeno na sejah kaditi ali ne. Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno politiko je pripravil posebno informacijo o škodljivosti kajenja nasploh, ki jo je obravnaval izvršni svet. Sicer pa v Srbiji že nekaj časa resno razpravljajo o tem, da bi prepovedali kajenje na raznih sejah in sestankih, ker so s tem ogroženi tudi nekadilci.

VEČER, 15. II. 1972

»DRUGI PREJEMKI«

140 MILIJARD DINARJEV

Predsedstvo republiške konference sindikatov BiH se je na zadnji seji zavzelo za čimhitrejšo revizijo predpisov, ki omogočajo porajanje socialnih razlik.

Eden od virov socialnih razlik so prejemki na račun dohodka in materialnih stroškov pod postavko »drugi prejemki«. V BiH letno na račun honorarjev dnevnice, ločenega življenja, kilometrin in privatne avtomobile, reprezentance in reklam izplačajo kar 140 milijard dinarjev. Zato so predlagali, naj bi »druge prejemke« izplačevali samo prek blagajin matičnih podjetij. Vsem delovnim organizacijam, ki prihajajo do neupravičenega dobička zaradi monopolnega položaja ali kršitve predpisov, naj bi dobiček odvzeli. Na seji so navedli tudi podatek, da do 25. januarja letos v 45 delovnih organizacijah kar 42.000 delavcev ni prejelo decembrskih zaslužkov.

Delavska enotnost, 12. II. 1972

Ni miru v Kurdistanu

Kurdska vojska poveljnika Talabanija na paradi v Bakračovu.

V začetku šestdesetih let so se začela pojavljati prva trenja, kot odnevi čedalje bolj poudarjene vsearabske politike Bagdada: stranke so bile prepovedane in Kurdska demokratska stranka ni ušla tej usodi. Nekatere izmed njenih voditeljev so obtožili, da sabotirajo nove nacionalistične težnje in so jih zaprli. Barzani, ki se je naveličal čakati in je bil vse bolj zaskrbljen zaradi toka dogodkov, je zapustil prestolnico in se znova umaknil v svoje gore. Spomniti leta 1961 so na severu vzplamtel plemenski spori, ki jih je podpiral sam Bagdad, iz strahu, ker si je Kurdska demokratska stranka, četudi prepovedana, nabirala čedalje več veljave v pokrajinah Mosul in Kirkuk.

Kasem je zategadelj skušal razbiti slogu med Kurdi tako, da je podpiral Barzaniju nasprotujoče stranke. Toda zdaj že stari general se ni dal uplašiti. Vrnil je udarec in lokalni spopadi so se kaj kmalu razmahnili v nenehno vojno. Avgusta tega leta je Barzani postavil vladi ultimatum: takoj je treba končati s »prehodnim obdobjem« in priznati Kurdom narodnostne pravice. Kasem je odgovoril z vojaškim napadom. To je bil začetek vojne, ki je trajala vse do včeraj.

Bagdad je obtožil Angleže in Američane, da podžigajo novo kurdsko vstajo, z namenom, da bi oslabil novi protimperialistični režim v Iraku. Ta trditve je seveda v hudem nasprotju s tisto prejšnjo, po kateri naj bi Barzani, zaradi svojega dolgega bivanja v Sovjetski zvezi, zaradi študija na moskovskem inštitutu za tuje jezike in zaradi poroke mnogih njegovih pristašev z ruskimi dekleti, postal v bistvu sovjetski agent. Najsi bo tako ali drugače, dejstvo je, da je gverila, ki jo je sprožil Barzani, dobila takojšnjo in popolno podporo s strani velike večine Kurdiv, ki sestavljajo tretjino iraškega prebivalstva. Vladna vojska in letalstvo, ki so ju z orožjem in bombniki opremlili tako Britanci kot Sovjeti, sta neusmiljeno napad

la: po borih šestih mesecih je bilo zdravniških z zemljo petsto kurdskih vasi.

Vojna je postala še srditejša po državnem udaru v Iraku februarja 1962: general Aref je, tako kot njegov predhodnik Kasem, najpoprej poslal k Barzaniju svoje pogajalce, vendar pa tudi tokrat niso dosegli nobenega pravega sporazuma. Boj proti gverili v severnih pokrajinah je postal čedalje strahotnejši: začeli so požigati z napalm bombami, na tisoče ljudi je bilo poklanih, med njimi tudi ženske in otroci.

Radio Bagdad je ničkolikorat uradno proglasil Barzanija in njegovega sina Idrija za mrtve, samo da bi vnesel malodušje med Kurde.

V vsem tem času pa se je vojna čedalje bolj širila, hkrati pa se je utrjevala politična oblast Barzanija na osvobojenih ozemljih. Kurdski izobraženci, strokovnjaki in vojniki, ki so živeli v južnih mestih dežele, so odšli na sever in se pridružili gverili, ki je postopoma spreminjala značaj kurdskega gibanja: zdaj to niso bile več plemenske skupine, tako kot je bilo spočetka, ampak oddelki prave vojske. Podobno se je postopoma spreminjala tudi družbena struktura v Kurdistanu, ki je bolj začlenjena izgubljati svoje fevdalne oblike.

Kurdska demokratska stranka je v teh letih igrala odločilno vlogo v političnem prevzgoju prebivalstva: ta napredna, vendar pa ne marksistična stranka je pospeševala sodobni družbeni razvoj na tem področju, ki je bilo do pred kratkim eno izmed najbolj zaostalih na Bližnjem vzhodu.

Predvsem po zaslugi svoje politične moči in večje zrelosti novih vojaških in ci-

vilnih kadrov se je Barzani lahko spustil v odločilni spopad z iraško vlado. Prizadejal ji je težak poraz v bitki pri Handrinu, kjer je 15.000 generalovim vojakom, razdeljenim v devet hasov (has je enota kurdske ljudske vojske), uspelo obkoliti in zajeti glavno iraško vojsko. Po tej Barzanijevi zmagi je bila vlada prisiljena začeti nova pogajanja, ki so pripeljala do premirja leta 1966, s katerim se vojna ni povsem končala, se je pa precej utišala. »Formalno« je ni bilo več.

Kmalu potem pa je bilo moč zaslediti razplamtevanje novih spopadov, vendar so se Kurdi tokrat spustili v precej drugačno vojskovanje: začeli so napadati naftovode IPC, Iraške naftne družbe, ki so napeljeni v okolici Kirkuka. Od 1. marca 1969 naprej so postale naftne naprave, katerih je kar štiri petine nameščenih na ozemlju Kurdistanu, pogosta tarča Barzanijevih komandosev.

Pri tem ni šlo zgolj za odločilen pritisk za bagdadsko vlado, ki črpa 90 odstotkov sredstev svojega proračuna iz naftnih dohodkov, ampak tudi na velike naftne sile, ki so lastnice IPC (Velika Britanija ima v rokah 38 odstotkov akcij te družbe, Francija in Združene države pa vsaka po 23 odstotkov).

Po vsej verjetnosti je ravno ta kurdska ofenziva pospešila nova pogajanja, ki so privedla do podpisa sporazuma 17. marca 1970. S tem sporazumom se je vsaj za zdaj spopad končal. Res pa je spet, da je iraški vojski precej do tega, da ne bi prišlo do dokončne normalizacije. V vojni s Kurdi je sicer sodelovalo 60.000 vojakov, kar je glavna oboroženih sil, ki bi bila zelo dobrodošla na fronti z Izraelom. Toda po drugi strani so si visoki vojaški poveljniki v teh letih nabrali veliko dobička zaradi svoje izredne vojaške zaposlenosti in so imeli tudi izgovor, da so obdržali v svojih rokah vso politično nadzorstvo v deželi. Poleg tega bi normalizacija, oziroma uresničevanje sprejetega sporazuma, nujno morala pripeljati do priznanja Kurdske demokratske stranke, s tem pa tudi do priznanja drugih političnih strank v Iraku, ki so bile že dolga leta z zakonom prepovedane. Če bi prišlo do tega, pa bi bil nedvomno v nevarnosti sam iraški režim na oblasti.

Do trdnega sporazuma med Kurdi in Arabci pa je dandanašnji še toliko teže priti, ker je vmes prišlo tudi do vojne z Izraelom, ki je izbruhnila na površje nova sumničenja in obrekovanja. Bagdadska vlada se namreč v svojih najtežjih trenutkih spopadov z Barzanijevimi vojskami ni obotavljala obtožiti Kurde, da dobivajo orožja od sionistov in da so celo njihovi agenti. Kurdska demokratska stranka je nenehoma zavračala takšne obsodbe in izjavljala, da podpira stvar Palestine — »ljudstva, ki se, tako kot kurdske, bori za svojo osvoboditev«. Toda napetost obstaja še naprej. Barzani je pred letom dni izjavil v nekem razgovoru z dopisnikom »Le Monde« Ericom Rouleaujem naslednje: »Po porazu v junijski vojni me je bagdadska vlada zaprosila, naj ji dam kurdske čete za boj z Izraelom. Odgovoril sem ji: »Sest let se že bojujete z nami in si prizadevate uničiti kurdskega ljudstvo. Kako naj vam torej pomagam?« Ko pa so vztrajali, naj jim pošljem vsaj simbolično število vojakov, sem odgovoril: »V simbole verujem prav toliko kot v bajke.«

(Konec)

Nacistom so podkurili

V kraju El Monte v Kaliforniji je organizacija »mladih nacionalsocialistov Amerike« nedavno odprla nekakšen vzgojni center po vzoru nekdanje nemške nacistične organizacije Hitlerjugend. To se je zgodilo s tiho privolitvijo lokalne oblasti, ki pa je čisto drugače razpoložena proti raznim demoratskim demonstracijam ali zahte-

vam črnkega prebivalstva: zmeraj ostro nastopi proti njim in jih razbiže. Izzivalno obnašanje posnemalcev Hitlerjeve mladine, ki so nastopali z velikimi kljukastimi križi in drugimi nacističnimi simboli, je prebivalce El Monte hudo razburilo. Demokratsko usmerjena mladina se je vzdignila proti nacistom in jih prisilila, da so pobrali šila in kopita ter odšli.